

2011



PODIUMPEILER



TIN theater
instituut
nederland

**EEN MONITOR VOOR
PODIUMKUNSTEN EN MUZIEKINDUSTRIE**

De Podiumpeiler is uitgevoerd door Atlas voor gemeenten in opdracht van Muziek Centrum Nederland en Theater Instituut Nederland.

De begeleidingscommissie bestond uit Marcus Cohen (NAPK), Eline Kleingeld en Hans Onno van den Berg (VSCD) en Katie Hangelbroek (Ministerie van OCW).

Ontwerp en opmaak: M Tekst & Beeld, Bunnik

Atlas voor gemeenten

Postbus 9627

3506 GP UTRECHT

T 030 2656438

F 030 2656439

E info@atlasvoorgemeenten.nl

I www.atlasvoorgemeenten.nl

© Atlas voor gemeenten, Utrecht 2011

PODIUMPEILER

**Een monitor voor
podiumkunsten en muziekindustrie
in Nederland**

Auteurs/samenstellers:

Nadine van den Berg
Gerard Marlet
Roderik Ponds
Clemens van Woerkens

Met medewerking van:
Everard van der Marck (MCN)
Ewout van der Linden (MCN)
Irene Timmer (TIN)

Inhoud

Belangrijkste conclusies uit de PODIUMPEILER	7
Wat is de PODIUMPEILER?	11
PODIUMPEILER - Monitor	17
1 Subsidies	19
2 Overige maatschappelijke inspanningen	27
3 Vrijwilligers	33
4 Particuliere fondsen	37
5 Sponsoring	41
6 Onderwijs	45
7 Uitvoeringen	53
8 Bereik podiumkunsten	75
9 Festivals	83
10 Podiumkunstenaars	87
11 Werkgelegenheid	91
12 Verkoop dragers	101
13 Eigen inkomsten	103
14 Auteursrechten	109
15 Export	113
PODIUMPEILER - Essay	117
Naar een maatschappelijke kosten-batenanalyse voor de podiumkunsten	119
Wat kosten de podiumkunsten de maatschappij?	121
Wat staat daar tegenover?	122
En wat betekent dat onder de streep?	129

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES UIT DE PODIUMPEILER

Het aanbod aan podiumkunsten in Nederland is veel groter dan lange tijd gedacht. Volgens het CBS had Nederland in 2005 311 podia en 447 theaterzalen, waarop in dat jaar 47.133 uitvoeringen plaatsvonden die in totaal ruim 16 miljoen bezoekers trokken. Volgens deze PODIUMPEILER telde Nederland in 2009 minstens 999 podia en theaterzalen, waarop 66.647 uitvoeringen plaatsvonden die gezamenlijk meer dan 21,5 miljoen bezoekers trokken.

Naast overheidssubsidies van in totaal € 621 miljoen ontvingen de podiumkunsten in 2009 bijdragen van particulieren – in geld of in natura door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk – van minstens € 250 miljoen. Het aandeel overheidssubsidies in de totale inkomsten van podia is gedaald van 45% in 2005 naar 42% in 2009. Theaters zijn voor hun inkomsten meer afhankelijk van overheidssubsidies dan poppodia, waar maar 25% van de inkomsten uit subsidies bestaan.

De eigen inkomsten van de podia waren in 2009 hoger dan de overheidssubsidies (58% om 42%). Die eigen inkomsten zijn de afgelopen vijf jaar ook meer toegenomen dan de subsidies. Bij poppodia bestond in 2009 75% van de opbrengsten uit eigen inkomsten, bij theaters en schouwburgen was dit 55%.

In Nederland zijn er in 2009 ruim 17.000 professionele podiumkunstenars actief waarvan de meesten – 13.000 – als musicus. Hiermee vormen podiumkunstenars 0,2% van de totale werkzame beroepsbevolking en bijna 23% van het totaal aantal professionele kunstenaars. De totale werkgelegenheid die met podiumkunsten samenhangt, bedroeg in 2009 tussen de 62.000 en 73.000 banen, wat 0,8 tot 0,9% van de totale werkgelegenheid is. Het gaat hier om banen bij productiegezelschappen en orkesten, maar ook om banen bij schouwburgen en producenten van geluids- en beeld dragers.

Een Nederlander heeft per dag gemiddeld bijna één uitvoering in de podiumkunsten tot zijn beschikking. De regionale verschillen zijn echter groot. Een gemiddelde inwoner van Amsterdam kan dagelijks uit meer dan zes uitvoeringen binnen acceptabele reistijd kiezen, een inwoner van de gemeente Middelharnis heeft geen enkele uitvoering binnen acceptabele reistijd tot zijn beschikking.

Het totaal aantal bezoeken aan de podiumkunsten is de laatste jaren relatief constant gebleven. De dip van de laatste twee jaar heeft vooral te maken met de economische recessie, en lijkt niet structureel. Wel daalt het gemiddeld aantal bezoekers per uitvoering. Een uitvoering in de podiumkunsten trok in 2009 gemiddeld 323 bezoekers. In 2005 was dit nog 369 – een daling van ruim 12%.

De totale markt voor cd's, dvd's en andere beeld- en geluidsdragers is tussen 2005 en 2009 met 7% per jaar gekrompen tot € 258 miljoen in 2009. De groei van online omzet via – legaal – downloaden is weliswaar sterk gestegen maar blijft met € 15 miljoen in 2009 een beperkte omvang hebben. Ondanks de groei van het illegaal downloaden zijn de opbrengsten uit auteurs- en naburige rechten – in tegenstelling tot de opbrengsten uit geluidsdragers – niet dramatisch gedaald. In totaal werden er in Nederland voor € 246 miljoen auteurs- en naburige rechten geïnd.

De totale toegevoegde waarde van de export van podiumkunsten bedroeg in 2009 ruim € 70 miljoen, waarvan optredens met € 46 miljoen het grootste deel vormden.

De analyse die op basis van de gegevens in de PODIUMPEILER is uitgevoerd laat zien dat de waarde die mensen hechten aan een uitvoering in de podiumkunsten ongeveer drie keer zo hoog is als de prijs van een kaartje doet vermoeden. Die podiumkunsten leverden Nederland in 2009 minstens € 900 miljoen aan welvaartswinst op. Daar stonden in dat jaar maatschappelijke kosten tegenover met een totale waarde van ruim € 600 miljoen. Per saldo leverden de podiumkunsten het land in 2009 dus meer op dan ze de belastingbetaler hebben gekost.

WAT IS DE PODIUMPEILER?

De podiumkunsten liggen onder vuur. In het Regeerakkoord heeft het kabinet aangegeven fors te willen bezuinigen op kunst en cultuur, met name op podiumkunsten. Naar aanleiding daarvan is er een omvangrijke maatschappelijke discussie ontstaan over nut en noodzaak van overheidssubsidiëring van kunst en cultuur, en de gevolgen van de voorgenen bezuinigingen.

Deze eerste PODIUMPEILER had dus niet op een beter moment kunnen verschijnen. Toch is dat toeval. Het idee voor een monitor voor de muziekindustrie is al vijf jaar geleden ontstaan. Het doel was om periodiek zoveel mogelijk harde cijfers over (de prestaties van) de muzieksector te presenteren. Later is dat idee verbreed tot de totale podiumkunsten.

Vijf jaar na het ontstaan van het eerste idee is het nu dus zover: de eerste PODIUMPEILER is uit. De bedoeling is dat dit de eerste is van

een lange reeks. Dit is dan ook de nulmeting van de sector. Maar er worden in deze eerste editie ook historische ontwikkelingen opgenomen, zodat de vraag kan worden beantwoord of het belang van de Nederlandse podiumkunsten in de loop der jaren is toegenomen. Het voornemen is om de monitor vanaf dit jaar met regelmaat te laten verschijnen, waardoor de ontwikkeling van het belang van de podiumkunsten door de tijd kan worden gevolgd.

De PODIUMPEILER is gemaakt in opdracht van en in samenwerking met Theater Instituut Nederland en Muziek Centrum Nederland. Daarnaast zijn onder andere de VSCD en de VNPF behulpzaam geweest met het delen van gegevens over schouwburgen en poppodia.

De PODIUMPEILER bestaat uit kleine thematische hoofdstukken waarin zoveel mogelijk cijfers, grafieken en kaarten voor het betreffende thema worden getoond. De tekst is

niet leidend maar ondersteunt de cijfermatige beelden. De PODIUMPEILER is hierdoor hét naslagwerk voor statistische informatie over de podiumkunsten. De thema's zijn gekozen vanuit een welvaartsbenadering van de podiumkunsten en vallen uiteen in drie categorieën:

- Input: welke inspanningen worden er vanuit de maatschappij gedaan om podiumkunsten te realiseren?
- Output: wat is het directe resultaat van deze inspanningen op het gebied van onder meer optredens, bezoekersaantallen en werkgelegenheid?
- Outcome: wat is de maatschappelijke waarde van deze output en in hoeverre vergroot die onze welvaart?

Na de feitelijke PODIUMPEILER volgt een analytisch essay, waarin op basis van de cijfers uit de PODIUMPEILER een inschatting wordt gemaakt van de maatschappelijke kosten en baten van de

podiumkunsten in Nederland. Gerard Marlet, directeur van Atlas voor gemeenten, is de eerste die met een analytische bril naar de cijfers in de PODIUMPEILER kijkt. De bedoeling is dat in de vervolgversies van de PODIUMPEILER steeds verschillende gastauteurs op basis van hun specifieke expertise hun licht laten schijnen over de podiumkunsten, en een essay schrijven op basis van de schat aan gegevens die de PODIUMPEILER biedt.

Voor de podiumkunsten is in deze monitor de definitie gebruikt zoals weergegeven in de tabel. In de PODIUMPEILER wordt waar mogelijk een zo laag mogelijk aggregatieniveau aangehouden. Dit betekent dat de data zoveel mogelijk op het niveau van de in de tabel weergegeven subsectoren wordt gepresenteerd. In veel gevallen zijn de gebruikte gegevens echter niet of beperkt uit te splitsen omdat de bronhouders geen data over deze subsectoren hebben. Zo kennen het CBS en Lisa slechts statistieken voor de podiumkunsten als geheel.

In bijna alle gevallen is het wel mogelijk om een onderscheid te maken tussen de hoofdsectoren theater en muziek. Binnen theater kan hiernaast ook bij veel onderwerpen nog wel een onderscheid worden gemaakt tussen dans, muziektheater/musical/opera en overig theater. Deze laatste categorie wordt dan als 'theater' weergegeven. Voor muziek kan voor veel onderwerpen een onderscheid worden gemaakt tussen klassieke en populaire muziek.

Onder populaire muziek wordt ook wereldmuziek en dance verstaan. Hierbij moet echter de kanttekening worden geplaatst dat gegevens over dance en wereldmuziek in veel gevallen slechts beperkt beschikbaar waren. Hetzelfde geldt ten dele voor de populaire Nederlandstalige muziek. Daardoor is de werkelijke omvang van de muzieksector

waarschijnlijk nog groter dan uit deze eerste PODIUMPEILER blijkt. Voor de volgende editie zal getracht worden om de omvang van dance, wereldmuziek en populaire Nederlandstalige muziek beter in beeld te krijgen.

In een aantal gevallen zijn vanwege beperkte databeschikbaarheid schattingen gemaakt door bijvoorbeeld CBS-gegevens te combineren met

Tabel 1: Definitie Podiumkunsten

Hoofdsectoren	Subsectoren
1. Muziek	1.a Populair <i>inclusief jazz, wereldmuziek en dance</i> 1.b Klassiek
2. Theater	2.a Toneel 2.b Dans 2.c Muziektheater/musical/opera 2.d Cabaret 2.e Overig <i>o.a. amusement en jeugdtheater</i>

'bottom-up' data uit andere bronnen, zoals de VSCD of de VNPF. In de gevallen waarin dit is gebeurd, staat dit in tekst van de individuele hoofdstukken beschreven.

De meeste hoofdstukken tonen de ontwikkeling binnen een bepaald thema voor de periode van 2005 tot en met 2009. Vanwege beperkte beschikbaarheid van data was het slechts in een beperkt aantal gevallen mogelijk om gegevens voor 2010 mee te nemen.

De PODIUMPEILER gaat over professionele podiumkunstenars, niet over amateurkunst. Om een onderscheid te kunnen maken naar professioneel en amateur is gekeken naar professionaliteitscriteria zoals opleiding en inkomen. Daarnaast is rekening gehouden met factoren als reputatie, cd- en dvd-verkoop, aandacht in de media, prijzen en dergelijke.

Ook de ambitie om onderscheid te maken tussen gesubsidieerde en ongesubsidieerde podia reserveren we voor de volgende editie. Omdat de sector zo enorm met elkaar

verweven is, bleek het namelijk niet eenvoudig mogelijk om dat onderscheid te maken. Op een podium zonder directe subsidie treden immers gezelschappen op die subsidie ontvangen. In dat geval kan al niet meer gesproken worden van een ongesubsidieerd podium. Het uiteenrafelen van het gesubsidieerde en ongesubsidieerde deel van de podiumkunsten is dus zeer complex, en een mooie uitdaging voor de tweede editie van de PODIUMPEILER.

MONITOR

PODIUMPEILER

1 SUBSIDIES

De Nederlandse podiumkunsten hebben in 2009 **€ 621 miljoen** aan subsidies ontvangen van Rijk, provincies en gemeenten. Dat was 0,2% van de totale overheidsuitgaven. Subsidies aan de podiumkunsten vormen dus een relatief klein – en door de tijd constant – aandeel in de totale uitgaven van de overheden.

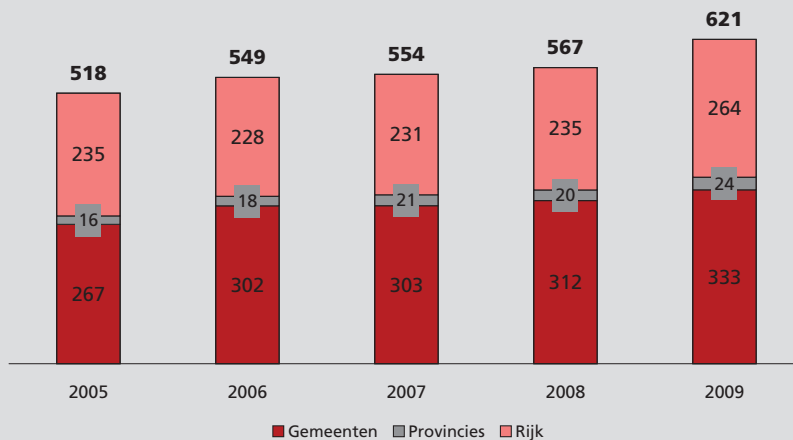
Van die subsidies is € 333 miljoen (52%) afkomstig van gemeenten, € 264 miljoen (44%) van het Rijk en € 24 miljoen (4%) van de provincies. Die subsidies vormen **0,1% van de totale Rijksuitgaven**, en 0,6% van de totale gemeentelijke uitgaven. Gemeenten dragen relatief dus het meeste bij aan de podiumkunsten.

FIGUUR



In 2009 bedroegen de overheidssubsidies aan podiumkunsten ruim € 620 miljoen

Overheidssubsidies aan podiumkunsten in miljoenen euro's

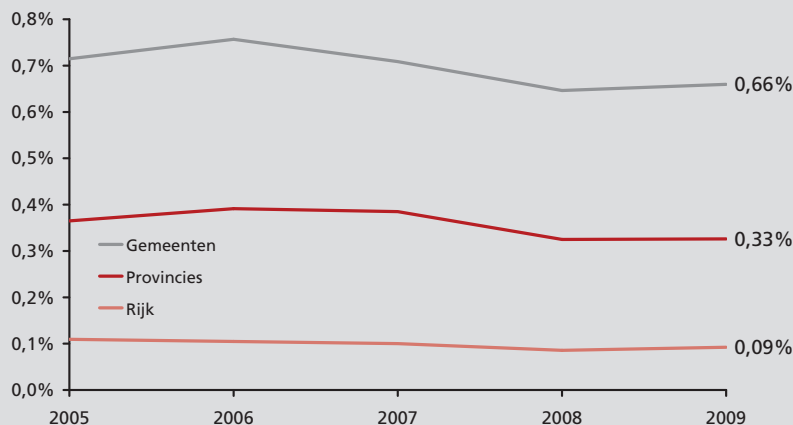


Bron: OC&W, EZ, Provincies, G4, CBS; bewerking MCN, TIN en Atlas voor gemeenten

Alle bedragen in de PODIUMPEILER zijn in nominale termen; niet gecorrigeerd voor inflatie.

Overheidssubsidies aan podiumkunsten vormen een relatief constant aandeel in de totale overheidsuitgaven

Overheidssubsidies aan podiumkunsten
als aandeel van de totale overheidsuitgaven



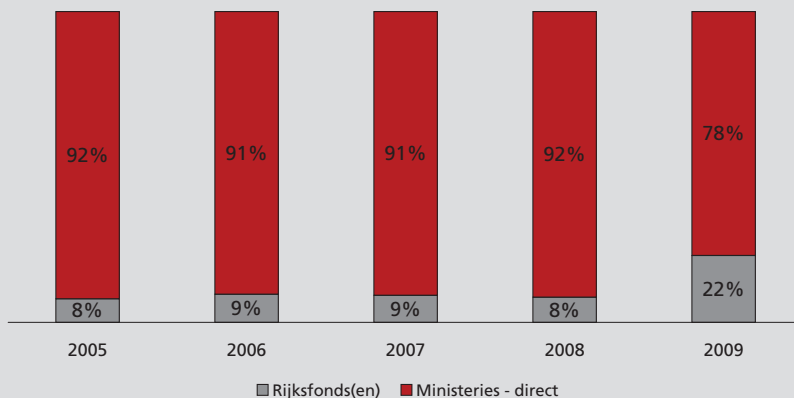
Bron: OC&W, EZ, Provincies, G4, CBS; bewerking MCN, TIN en Atlas voor gemeenten

FIGUUR

1.3

Het belang van Rijksfondsen is in 2009 sterk toegenomen door wijzigingen in beleid

Aandeel Rijksfonds(en) in totale Rijksuitgaven podiumkunsten



Bron: OC&W; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

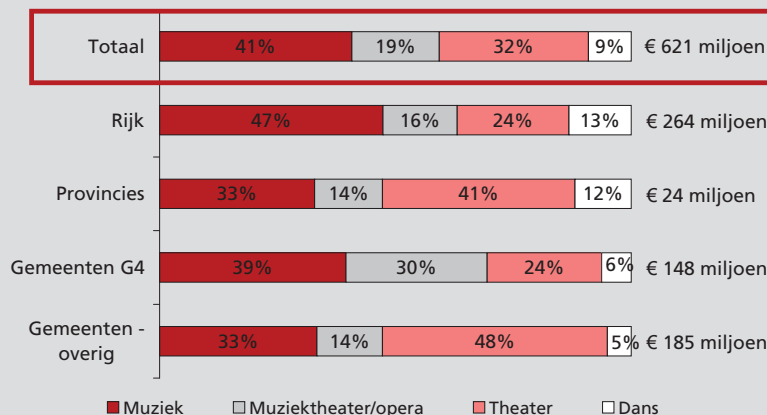
Het grootste deel (78%) van de Rijkssubsidies kwam rechtstreeks van de ministeries (vooral OC&W). De overige 22% werd verdeeld via de cultuurfondsen. In 2008 werd maar 8% van de

Rijkssubsidies via de fondsen verdeeld. Dat verschil is het gevolg van de in 2009 opgezette landelijke culturele basisinfrastructuur (BIS). Uit die BIS ontvangt sindsdien slechts een beperkt aantal

instellingen direct subsidies van het Ministerie van OC&W. Alle andere instellingen zijn aangewezen op de cultuurfondsen, zoals het Fonds voor de Podiumkunsten (FPK).

Het grootste deel van de overheidssubsidies (41%) gaat naar muziek

Verdeling directe subsidies over type podiumkunsten



Bron: OC&W, EZ, Provincies, G4, CBS; bewerking MCN, TIN en Atlas voor gemeenten

Het grootste deel van de subsidies (ruim 40%) gaat naar muziek, gevolgd door theater (32%) en muziektheater/musical/opera (19%). Dans ontvangt slechts 9% van de totale overheidssubsidies. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat deze percentages

deels – met name de gegevens van de gemeenten die niet tot één van de vier grote gemeenten behoren – gebaseerd zijn op globale schattingen. Op basis van de uitgaven aan cultuur van alle gemeenten in Nederland, en het aandeel van podiumkunsten in de totale cultuuruitgaven

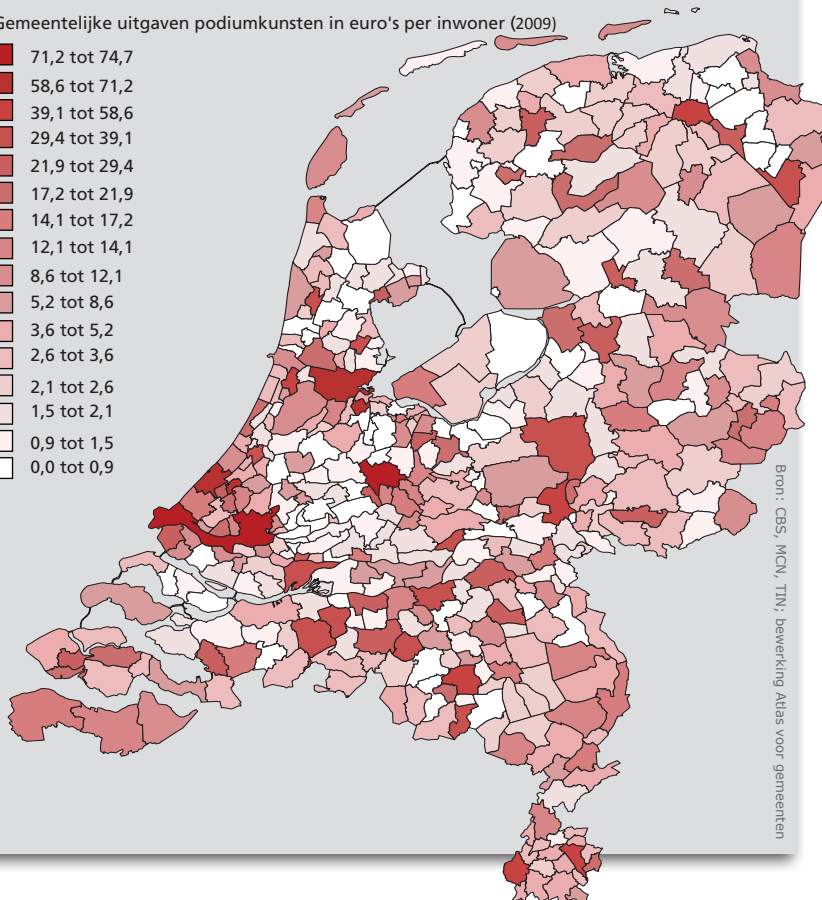
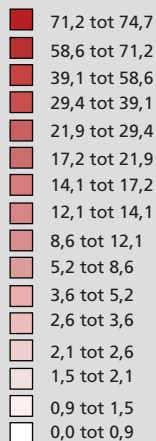
voor de vier grote steden, is een inschatting gemaakt van de uitgaven aan podiumkunsten voor elke gemeente.¹

¹ De verdeling van de subsidies van de niet-G4-gemeenten naar type podiumkunsten is geschat. De basis hiervoor was het percentage voorstellingen per type podiumkunst in het totaal aantal voorstellingen buiten de G4. Hiervoor zijn de podia gebruikt uit de analysesystemen van VSCD en VNPF (TAS en PAS).



De grote steden geven per hoofd van de bevolking de meeste overheidssubsidies aan podiumkunsten

Gemeentelijke uitgaven podiumkunsten in euro's per inwoner (2009)



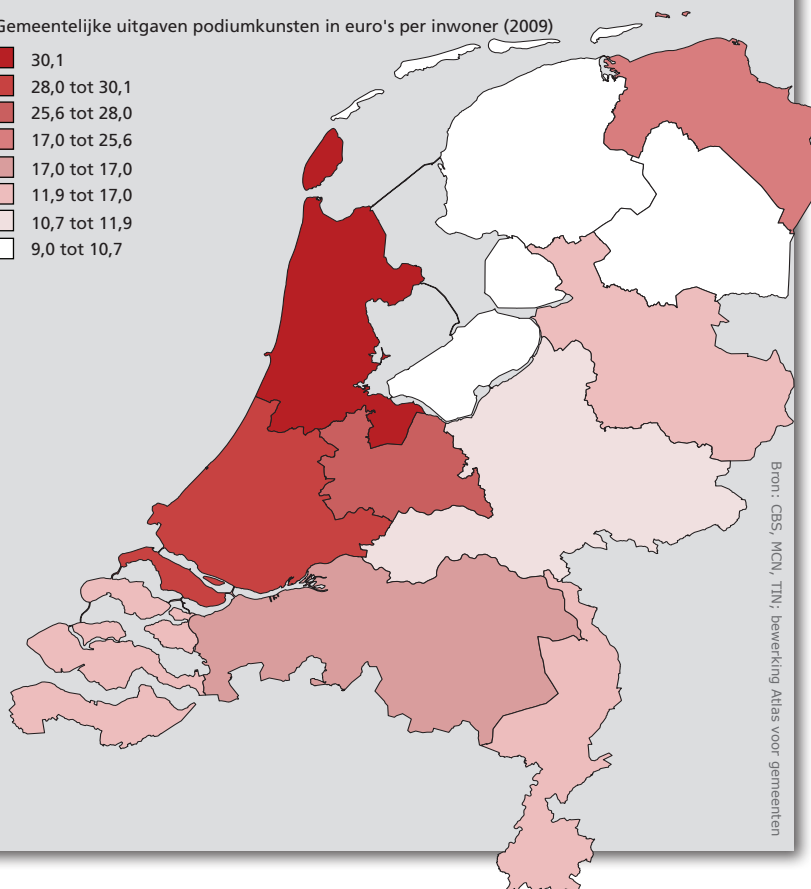
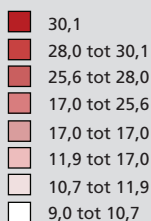
Bron: CBS, MCN, TIN; bewerking Atlas voor gemeenten

In de steden, en dan vooral in de vier grote steden (G4), wordt per inwoner het meeste uitgegeven aan podiumkunsten.

Gemeenten in Noord-Holland geven het meeste uit aan podiumkunsten

Als de gemeentelijke uitgaven aan podiumkunsten per provincie worden opgeteld blijkt dat in de drie Randstedelijke provincies per hoofd van de bevolking het meeste aan podiumkunsten wordt uitgegeven. Hier wordt de invloed van de G4 en verschillende middelgrote steden in de Randstad zichtbaar. Daarnaast valt op dat ook in de provincie Groningen gemeenten relatief veel geld uitgeven aan podiumkunsten.

Gemeentelijke uitgaven podiumkunsten in euro's per inwoner (2009)



Bron: CBS, MCN, TIN; bewerking Atlas voor gemeenten

2 OVERIGE MAATSCHAPPELIJKE INSPANNINGEN

Naast overheidssubsidies profiteren de Nederlandse podiumkunsten ook van andere maatschappelijke inspanningen. Twee belangrijke onderdelen hiervan vormen inkomensondersteuning via de **WWIK** en de **politie-inzet** bij (grootschalige) evenementen. De gezamenlijke omvang van deze inspanningen in 2009 wordt geschat op ruim **€ 13 miljoen**.

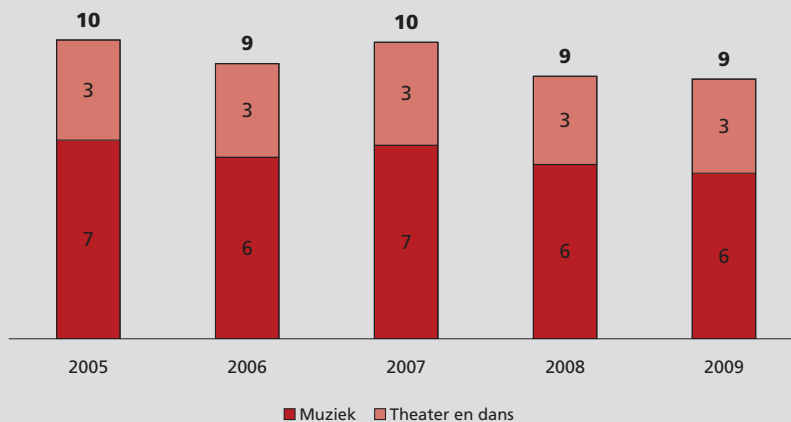
Inkomenssubsidies vanuit de WWIK (in combinatie met uitgaven voor Flankerend Beleid) vormen met bijna **€ 9 miljoen** het belangrijkste onderdeel. Ruim **800 podiumkunstenaren** kregen in 2009 steun vanuit de WWIK – dat is 30% van het totaal aantal kunstenaars dat van de WWIK gebruikmaakte.

Over de kosten van de inzet van politie tijdens de 513 (grootschalige) evenementen in de podiumkunsten in Nederland zijn nauwelijks harde cijfers bekend. Op basis van verschillende bronnen is een eerste inschatting dat er in 2009 **114.000 politie-manuren** zijn ingezet, wat een economische waarde van **€ 4,1 miljoen** heeft. Ter vergelijking: de totale politie-inzet bij alle voetbalwedstrijden (1035) in het seizoen 2009-2010 bedroeg ruim 331.000 manuren¹.

¹ Jaarverslag CIV Voetbal

De WWIK en Flankerend Beleid uitgaven voor de podiumkunsten dalen en bedroegen in 2009 bijna € 9 miljoen

Uitgaven WWIK en Flankerend beleid podiumkunsten in miljoenen euro's



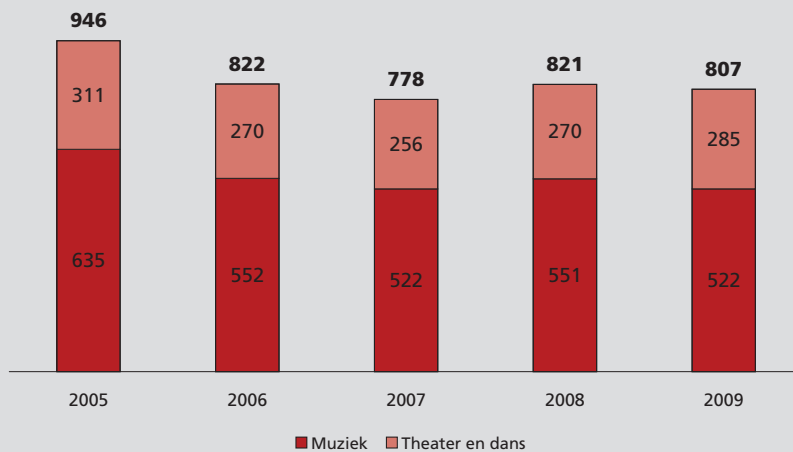
Bron: CBS; Kunstenaars&Co; Cultuur-Ondernemen; Iva; Bureau Driessen; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

FIGUUR

2.2

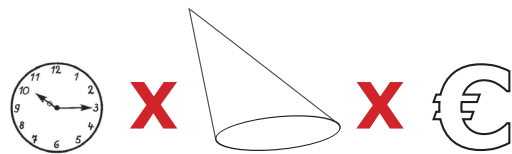
In 2009 maakten ruim 800 podiumkunstenars gebruik van de WWIK

Aantal podiumkunstenars in de WWIK



Bron: CBS; Kunstenars&Co; Cultuur-Ondernemen; Iva; Bureau Driessen; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

De geschatte inzet van politie bij podiumkunst-
evenementen kent een waarde van ruim € 4 miljoen
in 2009



Indicator	Waarde	Bron
Manuren politie evenementen 2009 (exclusief voetbal)	500.000	ACP in Blauw-Handhaving
Aandeel podiumkunsten in totaal evenementen	23%	Respons
Schatting manuren politie podiumkunstevenementen	114.000	Respons
Kosten inzet manuur bij evenement	36 euro	Inschatting door Haagse korpschef Van Essen in artikel van Binnenlands Bestuur
Schatting kosten politie-inzet podiumkunstevenementen	4,1 miljoen euro	

3 VRIJWILLIGERS

Podiumkunsten in Nederland draaien voor een deel op de inzet van vrijwilligers. Voor 2009 wordt de gezamenlijke inzet van vrijwilligers geschat op bijna **5.400 FTE** wat een economische waarde vertegenwoordigt van **ruim € 138 miljoen**.

De schatting van het aantal vrijwilligers is gebaseerd op gegevens van het SCP en op gegevens over de inzet van vrijwilligers bij de podia die zijn aangesloten bij VSCD, VNPF, MCN (BeAM) en in de database over podia van Atlas voor gemeenten.

De waardering van de inzet van vrijwilligers is gedaan op basis van de aanname dat in dezelfde tijd ook betaald werk had kunnen worden verricht. Vrijwilligers 'geven' immers een aantal uren weg dat ze ook voor recreatie of betaald werk hadden kunnen inzetten. Op basis van een gemiddeld netto

uurloon van € 12,35¹, en de aanname van een 40-urige werkweek, vertegenwoordigt 5.400 FTE vrijwilligerswerk een waarde van € 138 miljoen.

De aanname van € 12,35 is om twee redenen een versimpeling. Allereerst wordt een deel van het vrijwilligerswerk gedaan door gepensioneerden of mensen met een uitkering waarbij de waarde van een uur vrijwilligerswerk lager ligt dan € 12,35. Op de tweede plaats laat onderzoek van het SCP² zien dat hoogopgeleiden vaker vrijwilligerswerk doen dan lager opgeleiden waarbij de waarde van een uur vrijwilligerswerk weer hoger ligt dan € 12,35. Omdat de exacte verdeling van de vrijwilligers in de podiumkunsten niet bekend is, wordt uitgegaan van het gemiddelde uurloon in Nederland.

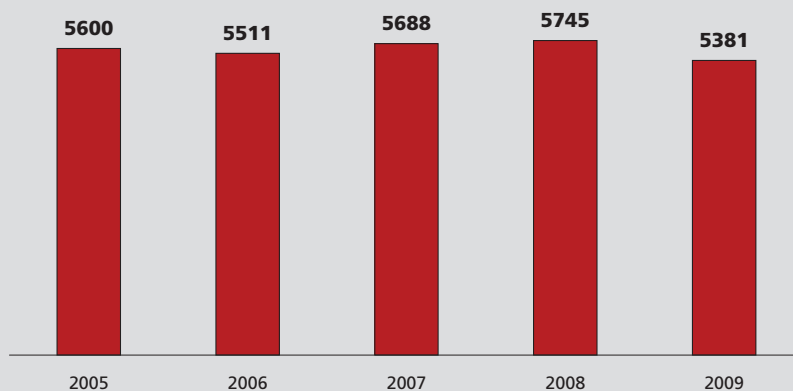
¹ Zie ook Gerard Marlet, Joost Poort en Clemens Woerkens, 2011: De Schat van de stad (Atlas voor gemeenten en SEO).

² SCP, 2009: Vrijwilligers in Meervoud.

FIGUUR
3.1

De inzet van vrijwilligers in de podiumkunsten komt overeen met 5381 fulltime banen

Aantal FTE vrijwilligers podiumkunsten - podia, theaters en festivals



Bron: MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

4 Particuliere fondsen

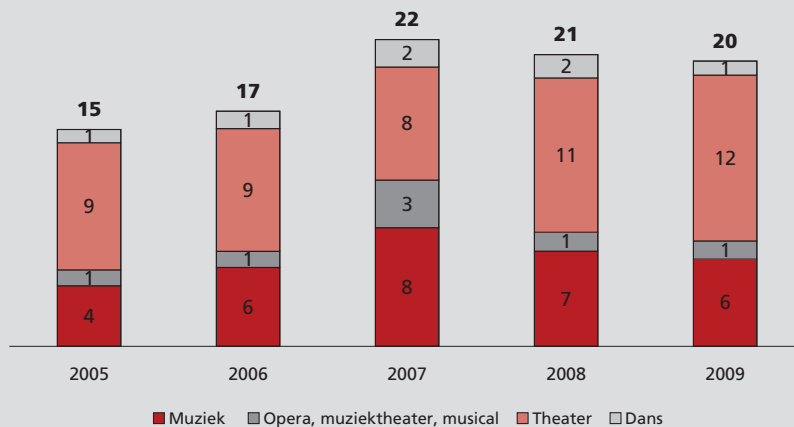
In 2009 bedroeg de totale ondersteuning van de podiumkunsten door particuliere fondsen ruim € 20 miljoen. In 2009 was het totale bedrag dat particuliere fondsen aan de podiumkunsten doneerden voor het tweede achtereenvolgende jaar gedaald. Door de sterke stijging tussen 2005 en 2007 was het bedrag in 2009 echter wel duidelijk hoger dan in 2005 (€ 15 miljoen).

Van het totale bedrag van € 20 miljoen ging met € 12 miljoen (60%) het grootste deel naar theaters en/of theatergezelschappen; muziek vormde met 30% hierna de belangrijkste categorie. De VandenEnde Foundation en het SNS REAAL Fonds boden met respectievelijk € 6 en € 5,2 miljoen de grootste bijdrage – gezamenlijk 55% van het totaal. Een groot deel van de

giften van de VandenEnde Foundation (70%) ging in 2009
naar het DeLaMar Theater.

In 2009 bedroeg de bijdrage van particuliere fondsen aan de podiumkunsten € 20 miljoen

Giften private fondsen in miljoenen euro's



Bron: Jaarverslagen fondsen; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

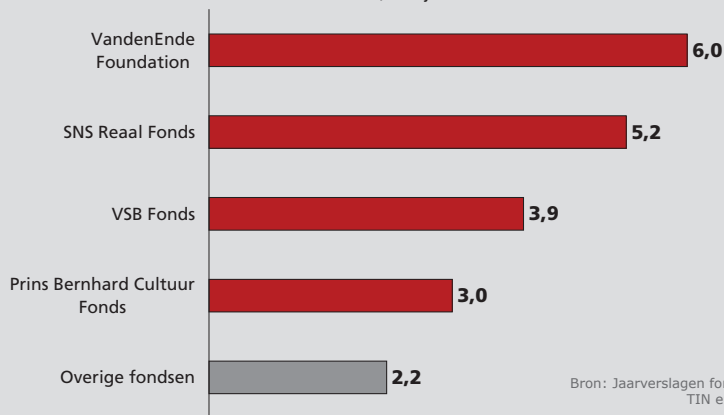
FIGUUR

4.2

De VandenEnde Foundation en het SNS REAAL Fonds zijn de grootste particuliere fondsen voor de podiumkunsten

Omvang giften per fonds in miljoenen euro's in 2009

Totaal = 20,4 miljoen euro



Bron: Jaarverslagen fondsen; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

Er zijn verschillende typen particuliere fondsen in Nederland die de podiumkunsten ondersteunen. Particuliere fondsen kunnen worden gefinancierd door bedrijven (bijvoorbeeld het SNS REAAL Fonds), vermogende particulieren (bijvoorbeeld de VandenEnde Foundation) of

groepen donateurs en/of opbrengsten uit loterijen (zoals Stichting DOEN en het Prins Bernhard Cultuurfonds). Een aantal van de in figuur 4.2 genoemde fondsen ondersteunt ook andere (culturele) doelen, zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds dat ook monumentenzorg en natuurbewoud

ondersteunt. Op basis van de jaarverslagen van de individuele fondsen zijn de giften voor de podiumkunsten onderscheiden. Onder de overige fondsen vallen onder andere Stichting DOEN, het BNG Cultuurfonds en het NORMA Fonds.

5 SPONSORING

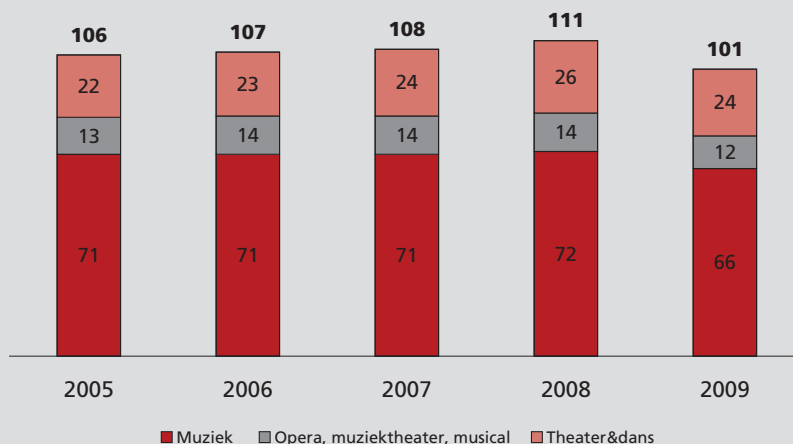
Bedrijven sponsorden de Nederlandse podiumkunsten in 2009 voor ruim **€ 100 miljoen**. De omvang van de sponsoring van podiumkunsten was vrijwel constant tussen 2005 en 2008 en bedroeg toen € 110 miljoen. De **economische recessie in 2009** vertaalde zich in een forse daling **(-9%)** van de sponsorgelden.

Het grootste deel van de sponsorgelden **(65%)** gaat naar **muziek**. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er veel sponsorgeld gaat naar grote muziekfestivals zoals Lowlands en Pinkpop. **Theater en dans** komen op de tweede plaats **(24%)**. **Opera en musical** zijn de kleinste categorie met **11%**.

FIGUUR**5.1**

In 2009 werden de podiumkunsten voor ruim € 100 miljoen gesponsord – een daling van 9% ten opzichte van 2008

Omvang sponsoring podiumkunsten in miljoenen euro's



Bron: Sponsormaps; bewerking MCN; TIN en Atlas voor Gemeenten

Onder sponsoring worden financiële bijdragen van bedrijven (en andere organisaties) verstaan waar een tegenprestatie door organisaties

binnen de podiumkunsten tegenover staat. Deze tegenprestatie bestaat vaak uit het bieden van mogelijkheden voor het vergroten van de

naamsbekendheid. Ook businessclubs van bijvoorbeeld schouwburgen worden tot sponsoring gerekend.

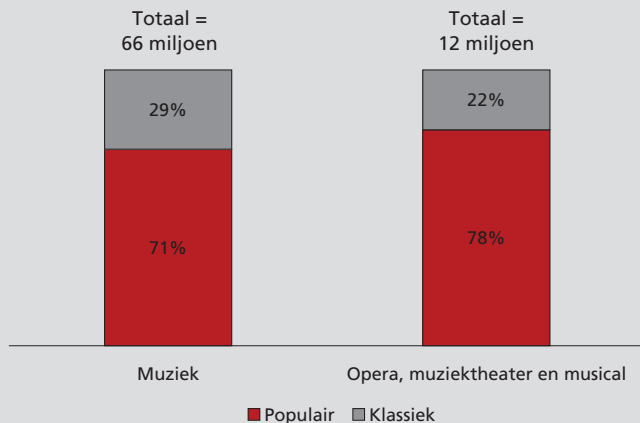
Populaire muziek en musical zijn twee tot drie keer zo geliefd bij sponsors als klassieke muziek en opera

Bij muziek en muziektheater is het populaire deel van het aanbod ruim twee keer zo geliefd bij sponsors als het klassieke deel (klassieke muziek en opera's). Festivals zijn de favoriete sponsorbestemming, gevolgd door

gebouwen (schouwburgen en theaters) en zalen. Onder populaire muziek worden hier popartiesten, poppodia, festivals en concerten verstaan. Populair muziektheater bestaat uit operettes en musicals. Klassieke muziek

bestaat uit orkesten, ensembles en klassieke concerten en festivals. Klassiek muziektheater bestaat uit opera, muziektheater en muziektheaterfestivals.

Verdeling sponsorgelden over populair en klassiek



Bron: Sponsormaps; bewerking MCN; TIN en Atlas voor Gemeenten

De Rijksoverheid draagt via subsidiëring van onderwijsinstellingen bij aan de financiering van alle opleidingen in het tertiair onderwijs (MBO, HBO en WO). In 2009 bedroegen de totale bijdragen aan opleidingen gericht op de podiumkunsten ruim **€ 170 miljoen**.

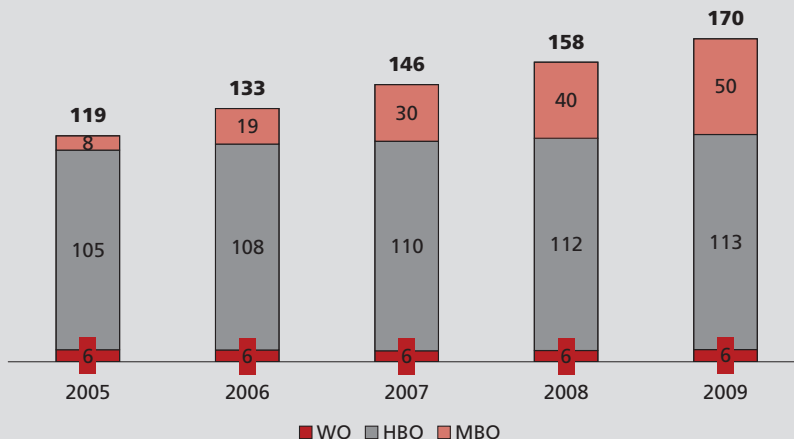
Het grootste deel – **ruim 65%** – van deze bijdragen gaat naar het **HBO**, gevolgd door het **MBO** met **30%** en het **WO** met **5%**. De Rijksbijdragen voor het WO en HBO bleven vrijwel constant tussen 2005 en 2009. De Rijksbijdragen voor podiumkunstopleidingen vormen 0,2% (WO) tot 5% (HBO) van de totale Rijksbijdragen voor opleidingen.

FIGUUR

6.1

De Rijksoverheid draagt ruim € 170 miljoen bij aan opleidingen gericht op podiumkunsten

Rijksbijdragen podiumkunstopleidingen in miljoenen euro's



Bron: VSNU; UvA; UU; MBO-raad; HBO-raad; OC&W; CBS; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

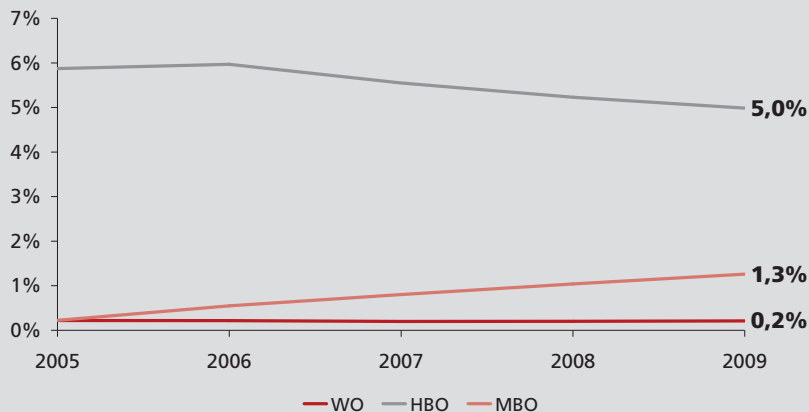
De Rijksbijdragen zijn ingeschat op basis van aannames over de gemiddelde Rijksbijdrage per student in de podiumkunsten en het aantal studenten in de relevante opleidingen. De gemiddelde Rijksbijdrage be-

staat hierbij uit een combinatie van studentgerelateerde bekostiging en een vast onderdeel – 'de vaste voet'. In het geval van WO zijn hierbij de bijdragen voor wetenschappelijk onderzoek niet meegerekend.

FIGUUR
6.2

De Rijksbijdragen voor podiumkunstopleidingen vormen 0,2% (WO) tot 5% (HBO) van de totale Rijksbijdragen voor opleidingen

Rijksbijdragen podiumkunstopleidingen ten opzichte van totale Rijksbijdragen opleidingen



Bron: VSNU; UvA; UU; MBO-raad; HBO-raad; OC&W; CBS; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

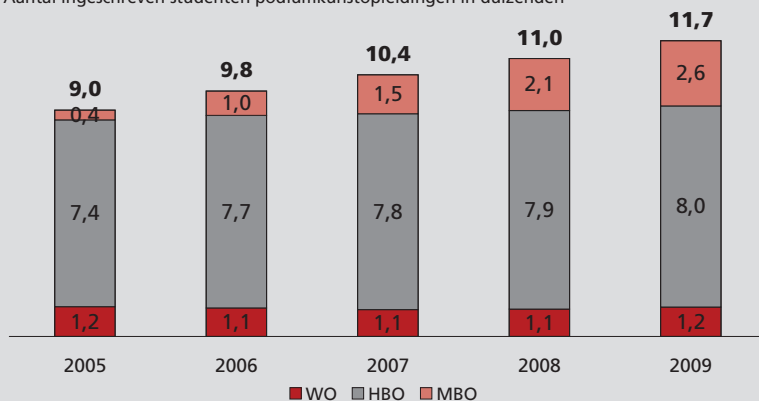
FIGUUR

6.3

In 2009 waren bijna 12.000 studenten ingeschreven bij de op podiumkunsten gerichte opleidingen

In totaal waren er in 2009 ruim 12.000 studenten en scholieren ingeschreven voor podiumkunstopleidingen waarvan de meesten – 8.000 – op het HBO. De HBO-opleidingen voor podiumkunsten kennen dan ook een relatief hoog aandeel in de totale Rijksbijdragen. Niet alleen zijn er relatief veel studenten, maar hiernaast zijn de opleidingen zoals die van het conservatorium relatief dure opleidingen.

Aantal ingeschreven studenten podiumkunstopleidingen in duizenden



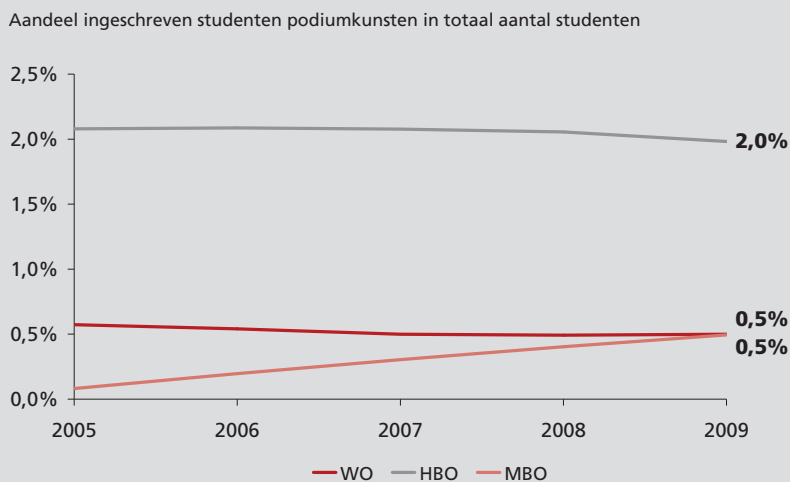
Bron: UvA; UU; MBO-raad HBO-raad; CBS; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

In het WO bieden alleen de Universiteit Utrecht en Universiteit van Amsterdam specifieke opleidingen theater- en muziekwetenschappen aan.

Het aantal ingeschreven studenten op deze opleidingen blijft door de jaren heen relatief constant; tussen de 1.100 en 1.200.

FIGUUR
6.4

Het aantal ingeschreven studenten podiumkunsten vormt 0,5% (WO en MBO) tot 2% (HBO) van het totaal aantal studenten



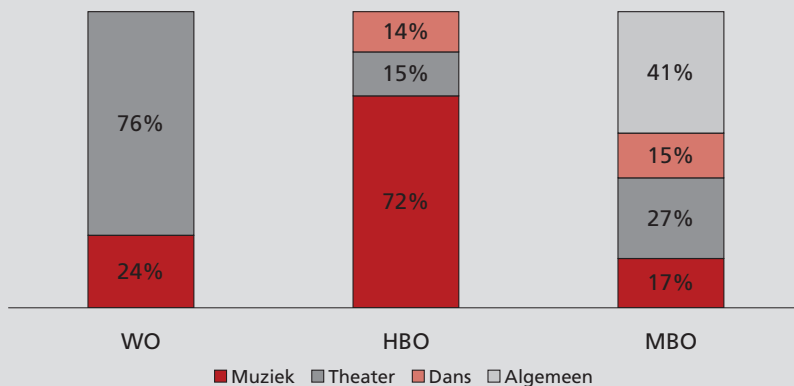
Bron: UvA; UU; MBO-raad; HBO-raad; CBS; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

FIGUUR

6.5

Ruim 70% van de HBO-studenten volgt een muziekopleiding – in het MBO en WO is dat respectievelijk 17% en 24%

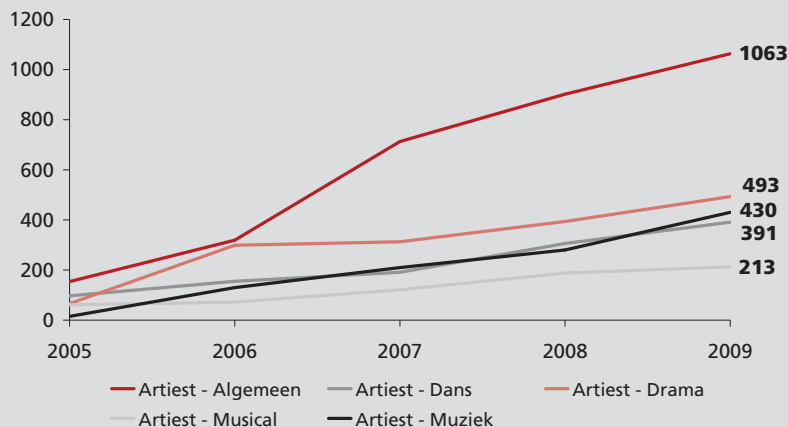
Verdeling WO-, HBO- en MBO-studenten naar type opleiding in 2009



Bron: CBS; UvA; UU; MBO-raad; HBO-raad; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

De groei van het aantal MBO-scholieren podiumkunsten vindt plaats binnen de 'algemene', gemengde opleiding tot artiest

Aantal ingeschreven MBO-studenten podiumkunsten naar type



Bron: CBS; MBO-raad; MCN; TIN; bewerking Atlas voor gemeenten

De Rijksbijdragen aan het MBO zijn sterk toegenomen. Deze stijging is vooral het gevolg van de sterke stijging van het aantal

studenten in het MBO: van 400 in 2005 tot 2.600 in 2009 – een gemiddelde jaarlijkse groei van 61%.

Een opvallende conclusie van een CBS-onderzoek¹ uit 2007 is dat een groot deel – 60% - van de kunstenaars in Nederland geen specifieke kunstopleiding heeft gevolgd. Omgekeerd geldt dat 70% van de personen die een kunstopleiding hebben gevolgd niet als kunstenaar werkzaam zijn. Dit suggereert dat de aansluiting tussen kunstopleidingen en arbeidsmarktpositie als kunstenaar niet erg groot is. In het onderzoek is geen onderscheid gemaakt naar verschillende typen kunsten waardoor het niet bekend is in hoeverre de conclusies voor kunstopleidingen in het algemeen ook voor de podiumkunsten gelden.

¹ Jenje-Heijdel en ter Haar; 2007: Kunstenaars in Nederland. Den Haag: CBS

7 Uitvoeringen

De database van Atlas voor gemeenten telde in 2009 in totaal **999 podia** waar in totaal bijna 67.000 uitvoeringen in de podiumkunsten plaatsvonden. Gezamenlijk trokken deze uitvoeringen naar schatting **21,5 miljoen bezoekers**. Het totaal aantal bezoekers nam in 2009 iets af ten opzichte van 2008 (-6,5%) wat waarschijnlijk door de recessie te verklaren is.

Popmuziek trok met **43%** de meeste bezoekers, gevolgd door **cabaret en musicals (beide 13%)**. **Dans en opera** trokken met respectievelijk **3 en 4%** het minste aantal bezoekers.

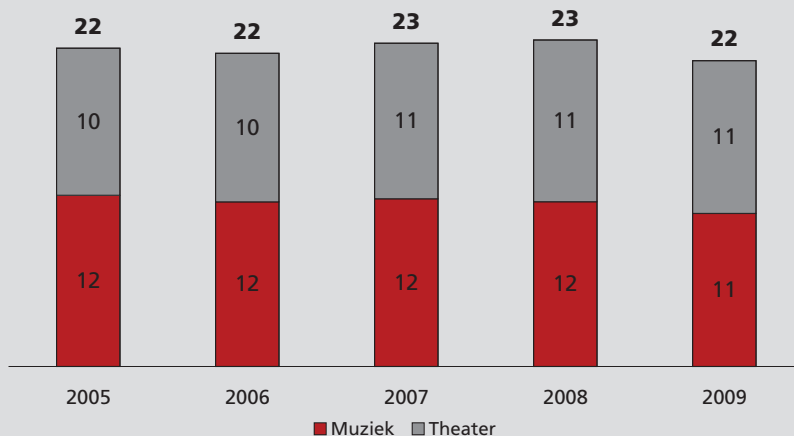
Per uitvoering nam het **gemiddeld aantal bezoekers** wel af van 369 in 2005 tot **323** in 2009 – wat een daling is van ruim 12%. Musicalvoorstellingen trokken in 2009 met gemiddeld bijna 600 bezoekers de meeste bezoekers per uitvoering, terwijl toneel met gemiddeld minder dan 200 de minste bezoekers trok.

FIGUUR

7.1

In 2009 trokken de podiumkunsten 21,5 miljoen bezoekers

Aantal bezoekers bij uitvoeringen in de podiumkunsten in miljoenen



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

De PODIUMPEILER gaat over professionele podiumkunsten, niet over amateurkunst. Om een onderscheid te kunnen

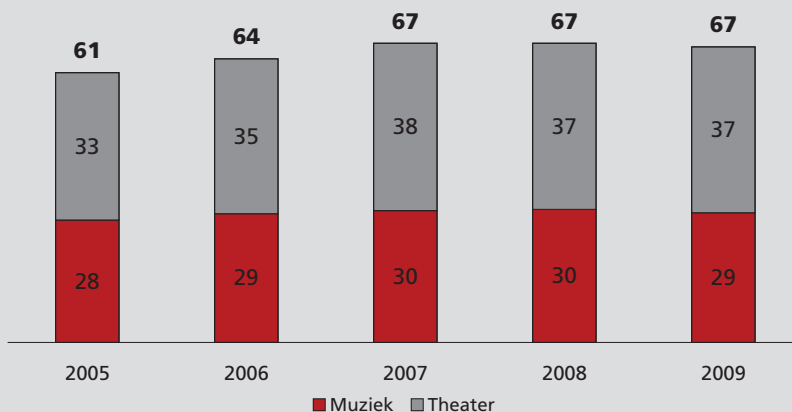
maken naar professioneel en amateur is gekeken naar professionaliteitscriteria zoals opleiding en inkomen. Daarnaast

is rekening gehouden met factoren als reputatie, cd- en dvd-verkoop, aandacht in de media, prijzen en dergelijke.

FIGUUR
7.2

In 2009 bedroeg het totaal aantal uitvoeringen in de podiumkunsten bijna 67.000 waarvan meer dan de helft in het theater

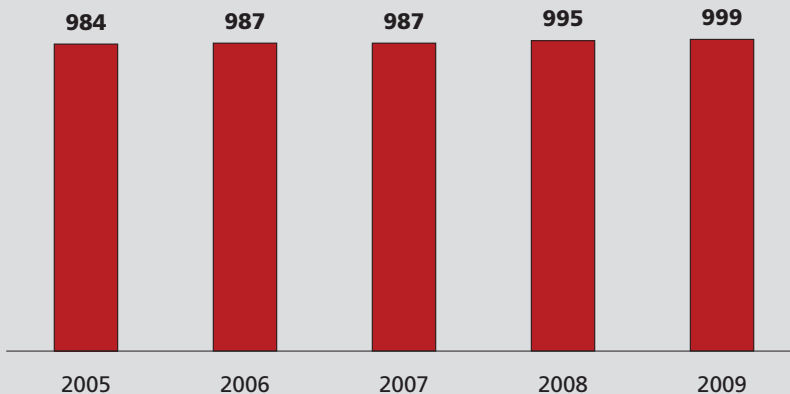
Aantal uitvoeringen in de podiumkunsten in duizenden



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

Nederland kende in 2009 bijna 1000 podia

Aantal podia in Nederland



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

De gebruikte definitie voor het selecteren van de podia volgt die van Cees Langeveld¹: naast gebouwen met primair een podiumfunctie zoals theaters en schouwburgen worden hiertoe ook gebouwen

gerekend die naast andere hoofdactiviteiten ook een (aanvullende) podiumfunctie hebben - zoals een theaterzaal in een conservatorium of kerk. De podia in deze gebouwen worden alleen meegeteld als er tenminste 25 uitvoeringen per jaar zijn. De verdeling tussen muziek en theater

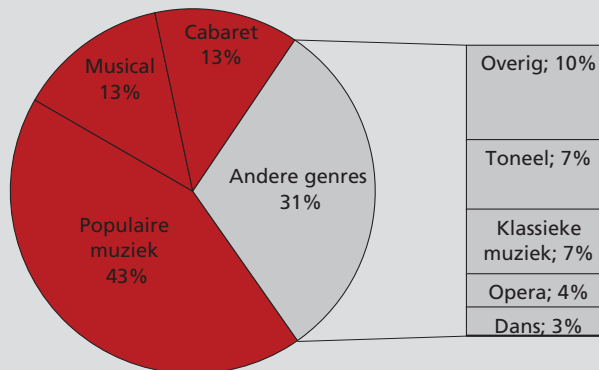
is gebaseerd op het type uitvoering waarbij de indeling in tabel 1 zo goed mogelijk is aangehouden. Onder muziek vallen klassieke en populaire muziek, inclusief jazz, wereldmuziek en dance. Tot theater worden toneel, dans, muziektheater, musical, opera en cabaret gerekend.

¹ C. Langeveld, 2006: Economie van het theater. Vestiging, prijsvorming en economies of scale in een wereld met bezieling (Langeveld Consultancy BV, Breda).

Populaire muziek trekt met 43% de meeste bezoekers, op ruime afstand gevolgd door musicals en cabaret

Bezoekers podia naar genre in 2009

Totaal: 21,5 miljoen



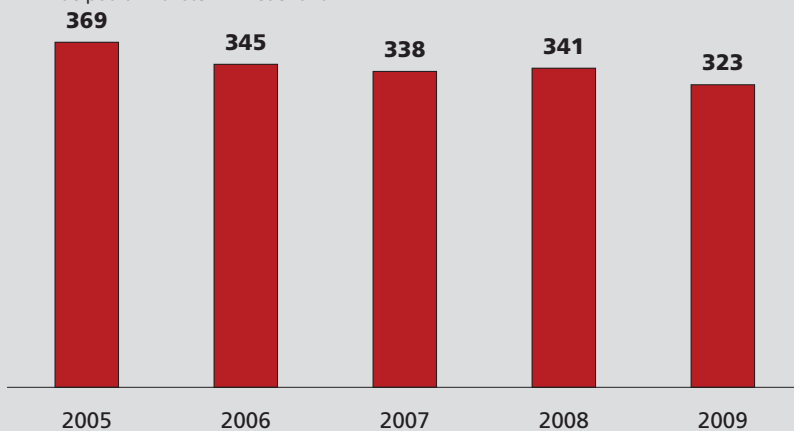
Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR

7.5

Het gemiddeld aantal bezoekers per uitvoering is gedaald van 369 in 2005 tot 323 in 2009 – een daling van ruim 12%

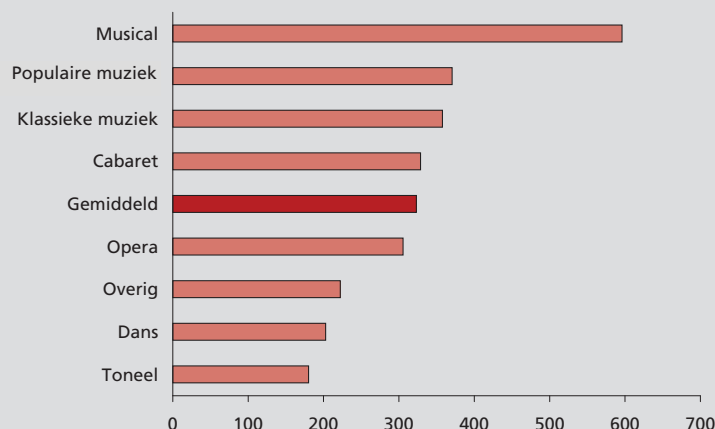
Gemiddeld aantal bezoekers per uitvoering
in de podiumkunsten in Nederland



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

Musical trekt gemiddeld per uitvoering de meeste bezoekers, toneel de minste

Gemiddeld aantal bezoekers per uitvoering in 2009



Binnen de categorie 'Overig' vallen onder meer circus, jeugdtheater en literaire festivals.

Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

Uiteraard bestaan er grote verschillen in bezoekersaantallen tussen uitvoeringen. Zo zijn er ook toneelvoorstellingen

die ruim boven de 600 bezoekers trekken, en omgekeerd zijn er musicalvoorstellingen waar minder dan 200 mensen op

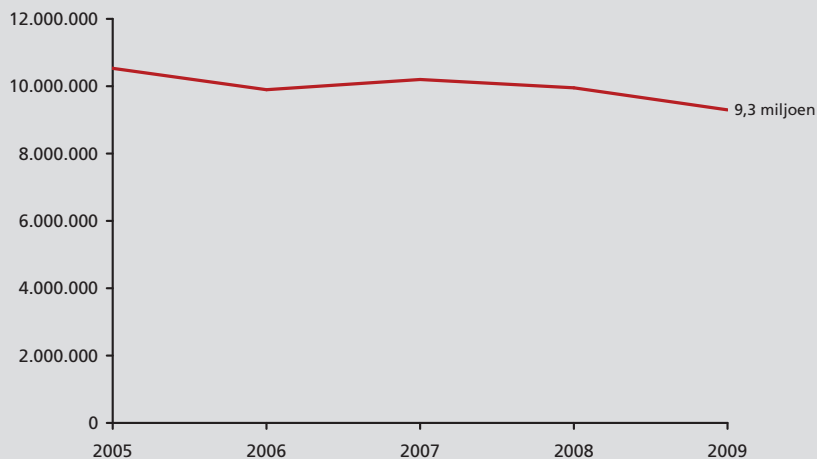
afkomen. Het is waarschijnlijk dat een relatief klein deel van de uitvoeringen een groot deel van de bezoekers trekt.

FIGUUR

7.7

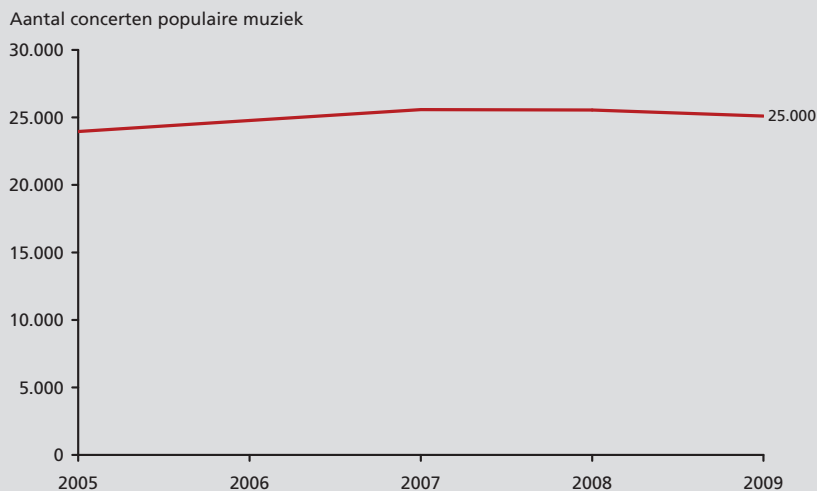
Het aantal bezoekers van popconcerten daalt door de jaren en bedroeg 9,3 miljoen in 2009

Aantal bezoekers concerten populaire muziek



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

Het aantal popconcerten stijgt licht tussen 2005 en 2009 en bedroeg ruim 25.000 in 2009

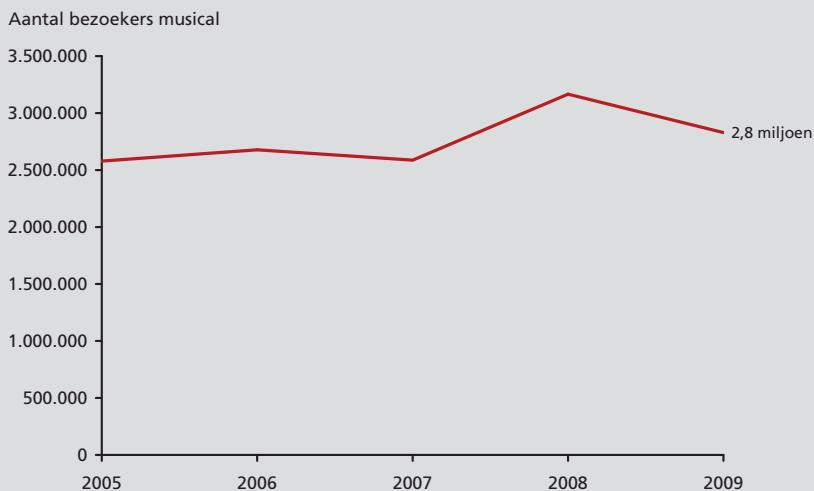


Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR

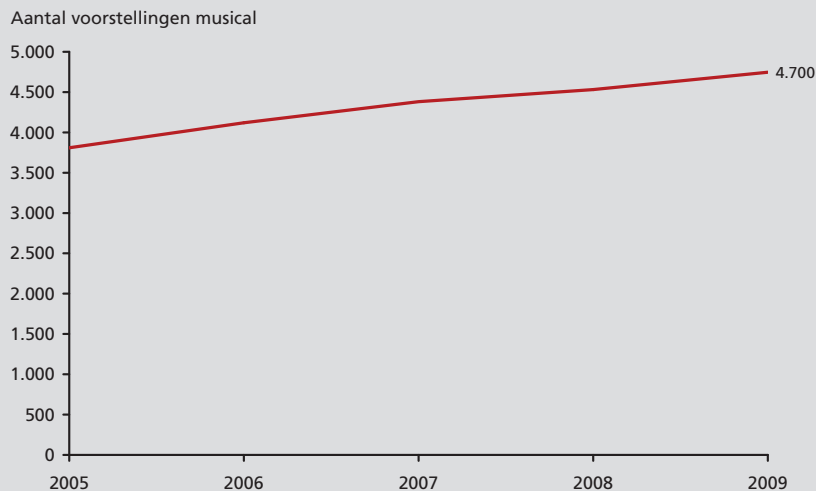
7.9

Het aantal musicalbezoekers bedroeg in 2009 ruim 2,8 miljoen en daalde ten opzichte van 2008 met 10%



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

Het aantal musicalvoorstellingen stijgt al jaren in Nederland en bedroeg 4700 in 2009



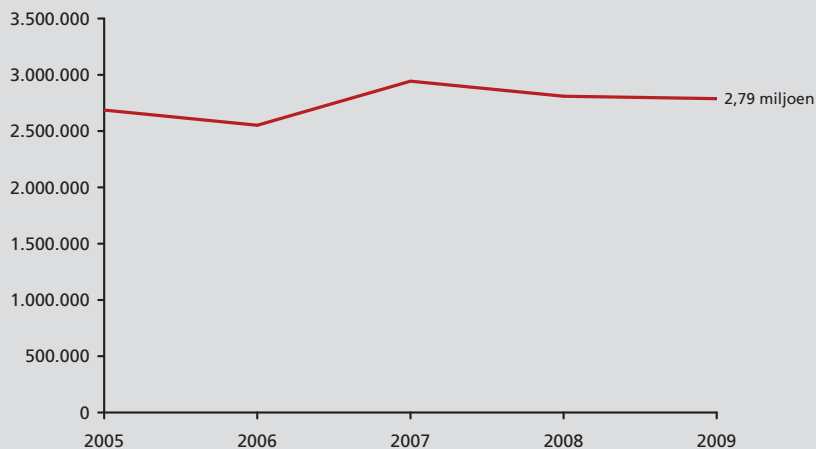
Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR

7.11

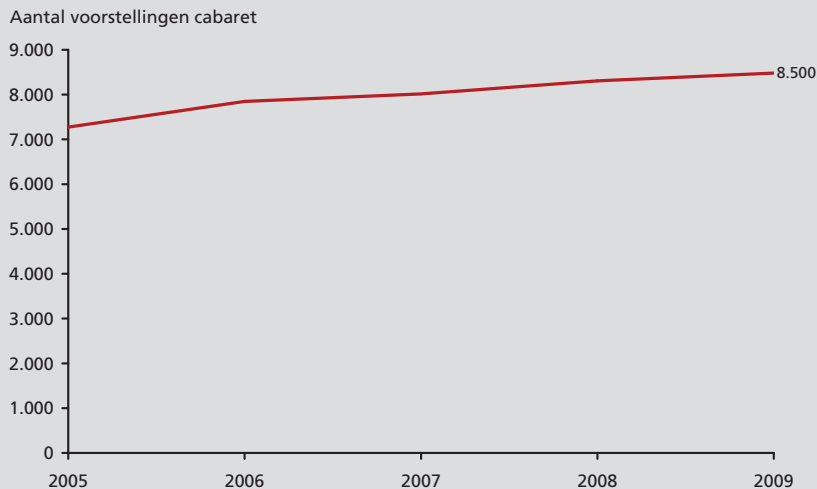
In 2009 trokken cabaretvoorstellingen 2,8 miljoen bezoekers

Aantal bezoekers cabaret



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

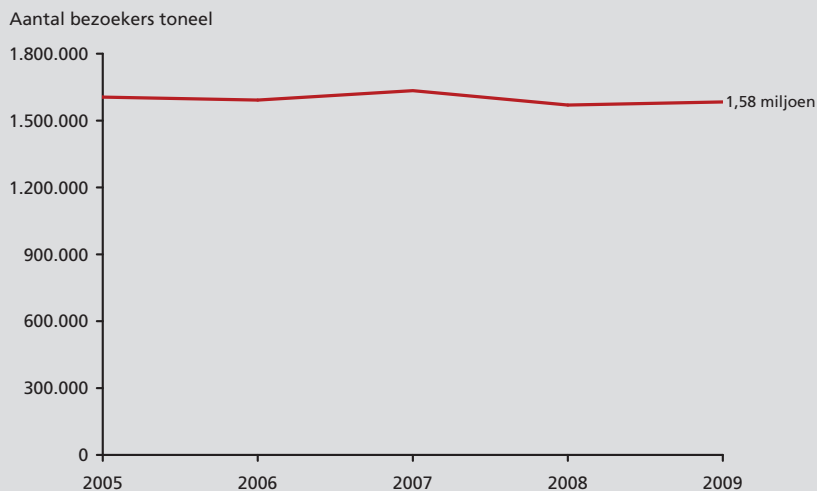
Het aantal cabaretvoorstellingen nam geleidelijk toe tussen 2005 en 2009 en bedroeg in 2009 bijna 8500



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR 7.13

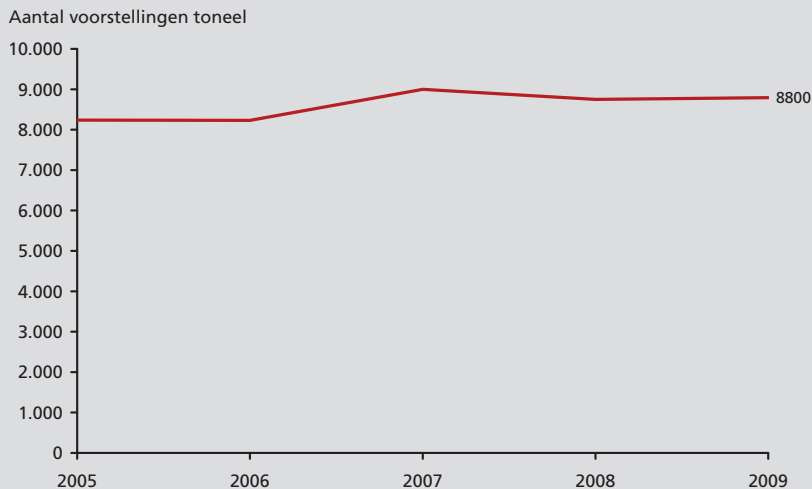
In 2009 trokken toneelvoorstellingen bijna 1,6 miljoen bezoekers



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR
7.14

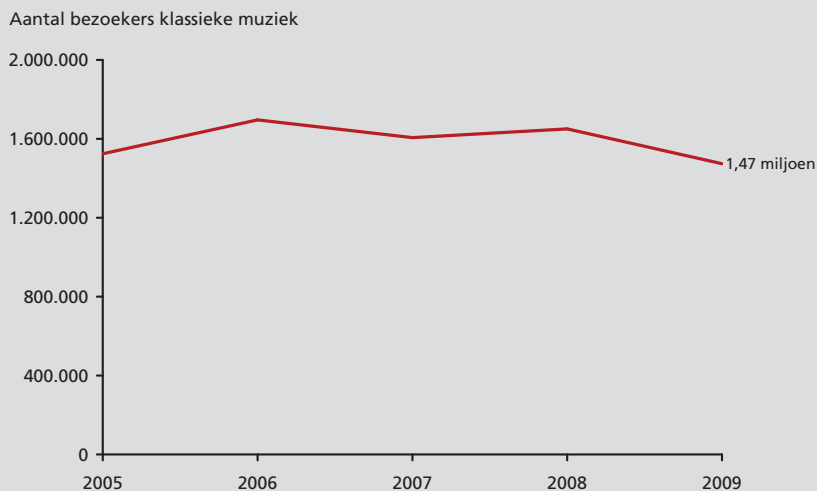
Het aantal toneelvoorstellingen schommelt al jaren rond de 8500 per jaar



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR
7.15

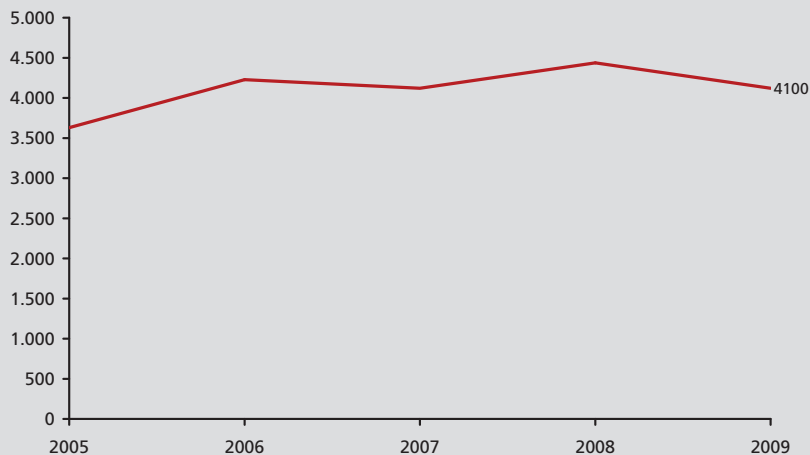
**Klassieke concerten trokken in 2009 bijna
1,5 miljoen bezoekers**



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

In 2009 waren er ruim 4100 klassieke concerten

Aantal voorstellingen klassieke muziek

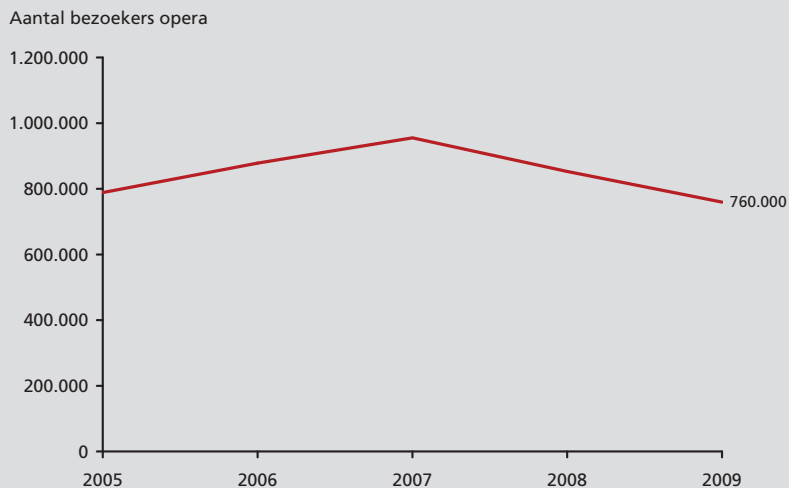


Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR

7.17

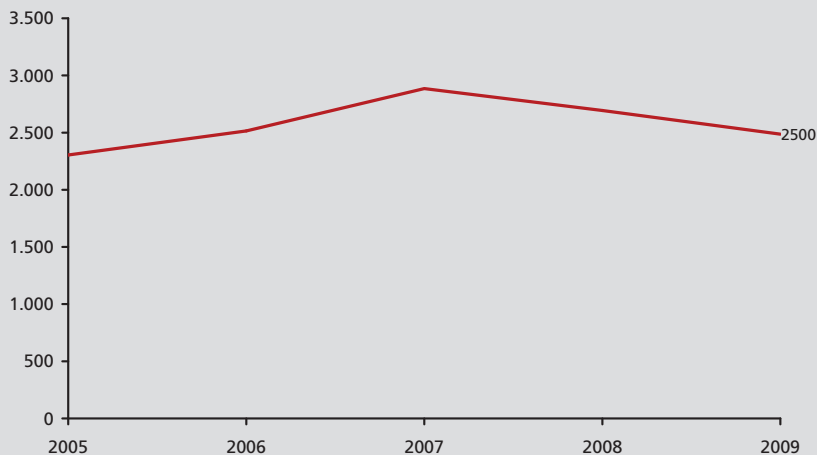
Het aantal bezoekers aan operavoorstellingen nam in 2009 af tot 760.000



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

In 2009 vonden er 2500 operavoorstellingen plaats

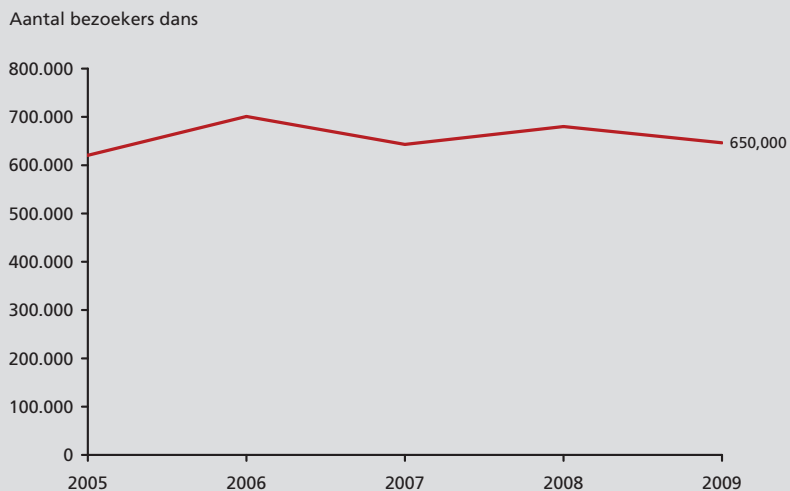
Aantal voorstellingen opera



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

FIGUUR 7.19

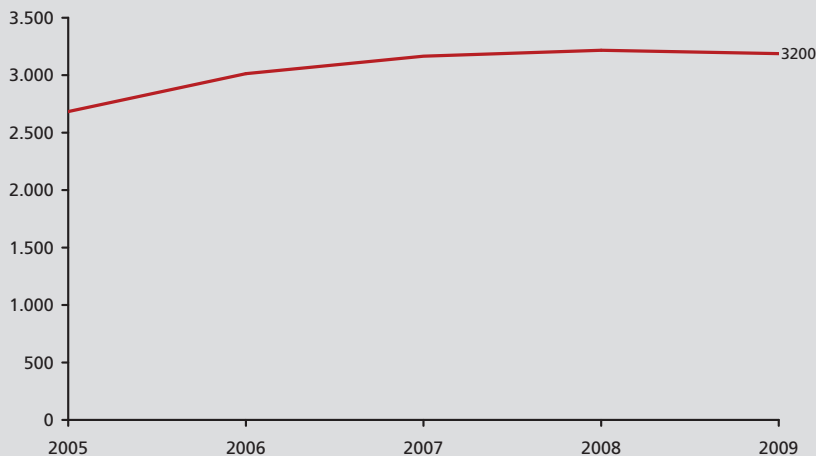
In 2009 trokken dansvoorstellingen 650.000 bezoekers



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

Sinds 2005 stijgt het aantal dansvoorstellingen licht tot bijna 3200 in 2009

Aantal dansvoorstellingen



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. VSCD, VNPF, MCN, TIN, NUB, en de afzonderlijke podia

8 Bereik podiumkunsten

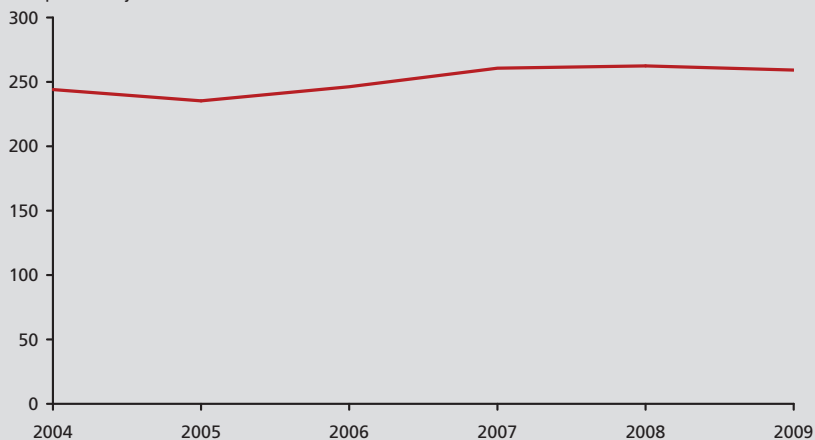
De gemiddelde Nederlander heeft jaarlijks 259 uitvoeringen in de podiumkunsten tot zijn beschikking. Wel zijn er grote regionale verschillen. Zo heeft een inwoner van Amsterdam een aanbod van 2224 uitvoeringen per jaar – 6 per dag – terwijl een inwoner van de gemeente Middelharnis geen enkele uitvoering binnen acceptabele reistijd tot zijn beschikking heeft. Gemiddeld hebben inwoners van de 50 grootste gemeenten een aanbod van 510 uitvoeringen per jaar, terwijl inwoners van de overige gemeenten het met 8 keer zo laag aanbod moeten doen – gemiddeld 63 uitvoeringen binnen acceptabele reistijd per jaar.

FIGUUR

8.1

**Gemiddeld heeft een Nederlander jaarlijks
250 uitvoeringen in de podiumkunsten tot zijn
beschikking**

Gemiddeld aantal uitvoeringen in de podiumkunsten dat binnen
acceptabele tijd te bereiken is



Bron: Atlas voor gemeenten

FIGUUR 8.2

Mensen zijn minder bereid voor podiumkunsten te reizen dan voor werk of musea

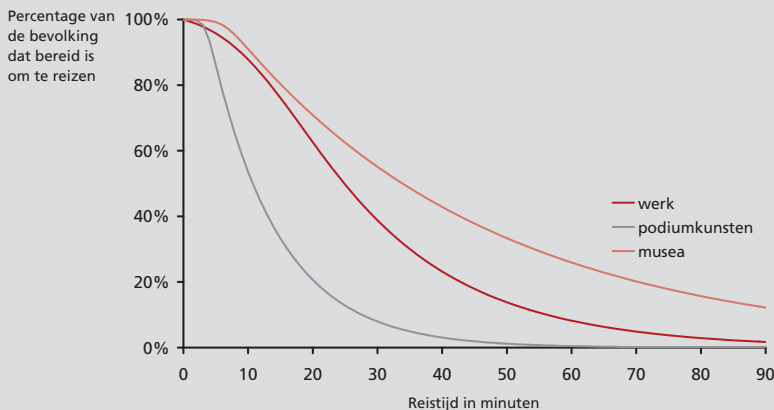
Het aanbod van podiumkunsten is geschat aan de hand van het podiumkunstbereik: het aantal uitvoeringen dat binnen een acceptabele reistijd te bereiken is. Wat een acceptabele reistijd is, wordt bepaald aan de hand van het aantal mensen dat bereid is te reizen voor een bepaalde activiteit. Hoe langer de reistijd

hoe minder mensen willen reizen. Hoe sterk deze relatie is, verschilt per type activiteit. Voor de podiumkunsten is dat beperkt: slechts 20% van de mensen is bereid een reistijd van 2x20 minuten te overbruggen.¹ Voor werk is dit anders: 60% van de mensen is bereid deze tijd te reizen en maar liefst 70% van de

mensen is bereid om voor een museum 2x20 minuten te reizen.

¹ Er zijn wel verschillen tussen verschillende soorten podiumkunsten. Voor musicals zijn mensen bijvoorbeeld bereid verder te reizen dan voor klassieke muziek, zo blijkt uit een enquête van TNS/Nipo (2009). De gemiddelde reisbereidheid komt hier ook hoger uit. Onderzoek van Cees Langeveld op basis van werkelijke herkomst van theaterbezoekers leidt echter weer tot een uitkomst die in de buurt komt van de hier gerepresenteerde uitkomst (zie: Economisch statistische berichten, 96 (4609), pp. 266-268).

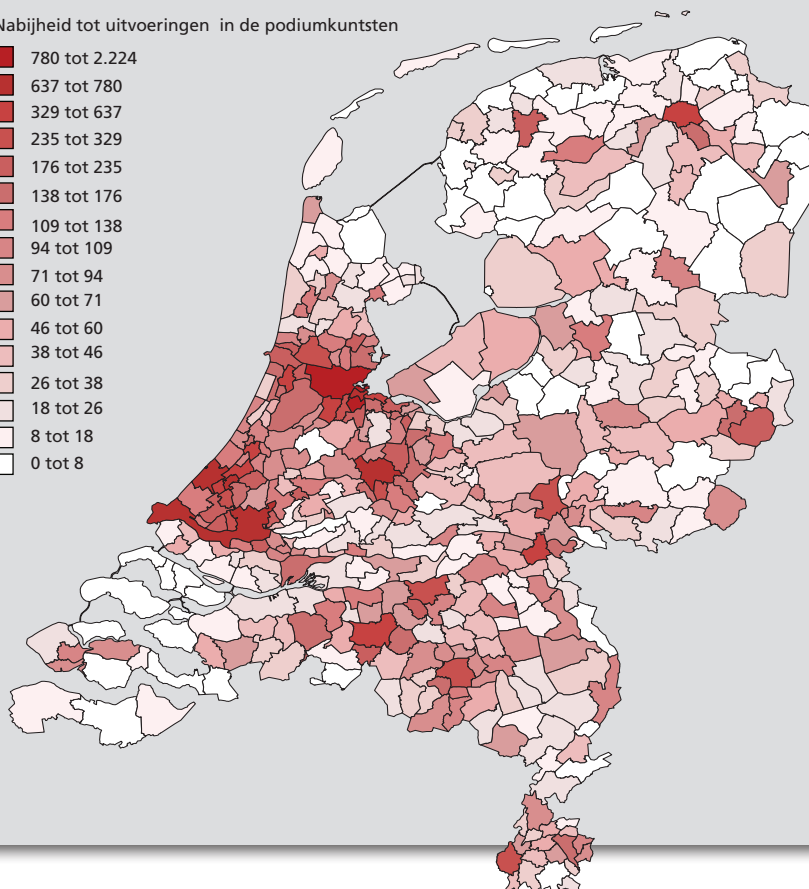
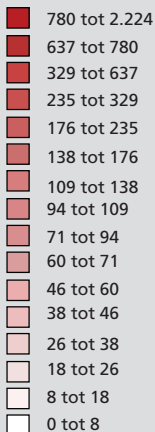
Bereidheid om te reizen voor werk, podiumkunsten en musea



Bron: Atlas voor gemeenten

Inwoners van de Randstad en de G4 in het bijzonder kennen de grootste nabijheid tot uitvoeringen in de podiumkunsten

Nabijheid tot uitvoeringen in de podiumkunsten



Bron: Atlas voor gemeenten

Top 5: Amsterdam kent met 2224 uitvoeringen per jaar het grootste aanbod podiumkunsten

Positie	Gemeente	Aantal uitvoeringen dat een inwoner gemiddeld binnen acceptabele reistijd tot zijn beschikking heeft
1	Amsterdam	2224
2	Utrecht	780
3	Diemen	724
4	Rotterdam	671
5	Den Haag	637

Bron: Atlas voor gemeenten

Omdat er wordt uitgegaan van alle uitvoeringen binnen acceptabele reistijd, en niet alleen van het aanbod binnen gemeentegrenzen is het aantal uitvoeringen in een gemeente niet gelijk aan het gemiddelde aanbod dat een inwoner van een gemeente heeft. Zo profiteert een inwoner van Diemen sterk van de nabijheid van Amsterdam: met gemiddeld 724 uitvoeringen per jaar het op twee na hoogste aanbod van Nederland. Deze 724 uitvoeringen

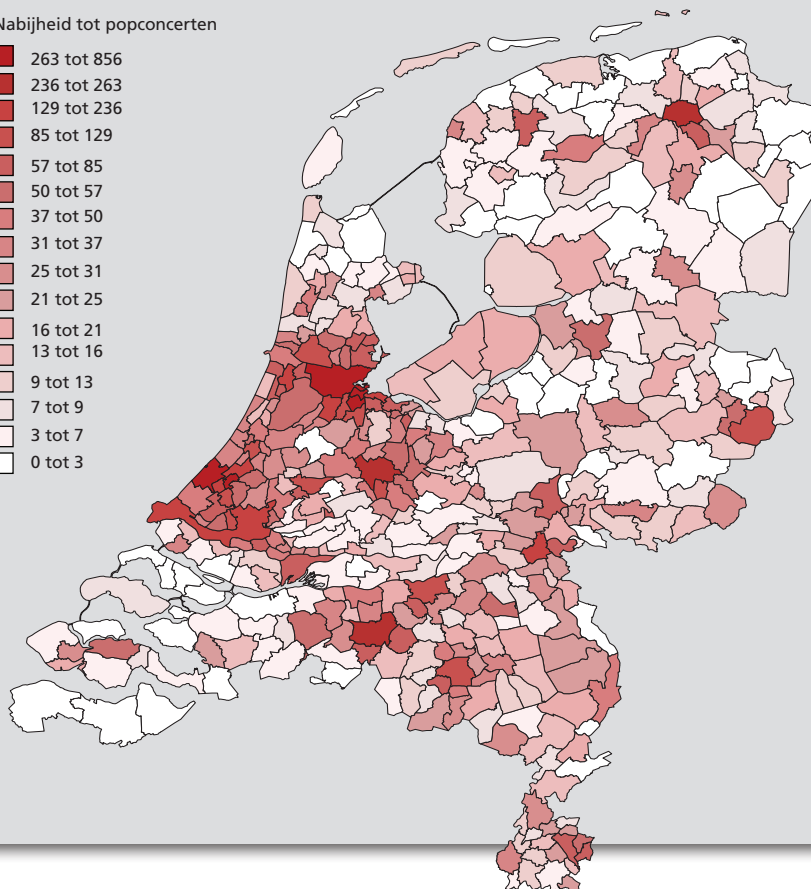
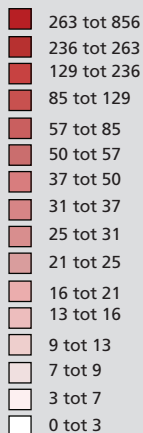
vinden voor het grootste deel plaats op podia in Amsterdam binnen acceptabele reistijd en niet binnen de gemeente Diemen zelf. In plattelandsgemeenten die geen grote of middelgrote stad in de nabije omgeving hebben, is het aanbod hierdoor erg beperkt. Omgekeerd geldt hetzelfde: niet alle uitvoeringen binnen een gemeente zullen binnen acceptabele reistijd van alle inwoners zijn. Zo zullen uitvoeringen in bijvoorbeeld

Op basis van de bereidheid tot reizen voor podiumkunsten is het gemiddelde aanbod van podiumkunsten berekend. Om dat podia en daarmee uitvoeringen van podiumkunsten niet gelijkmatig over Nederland zijn verdeeld betekent deze beperkte reisbereidheid dat er grote verschillen in aanbod tussen gemeenten in Nederland bestaan. Inwoners van de Randstad en stedelijke gemeenten daarbuiten kennen het grootste aanbod podiumkunsten. Een inwoner van Amsterdam kent met 2224 duidelijk het grootste aanbod, een gemiddelde inwoner van Utrecht heeft het op één-na-grootste aanbod met 780 uitvoeringen per jaar.

Amsterdam-Zuidoost voor veel inwoners van Amsterdam-Noord niet binnen de acceptabele reistijd vallen.

Inwoners van de Randstad en in mindere mate van Brabant en de stad Groningen kennen de hoogste nabijheid tot popconcerten

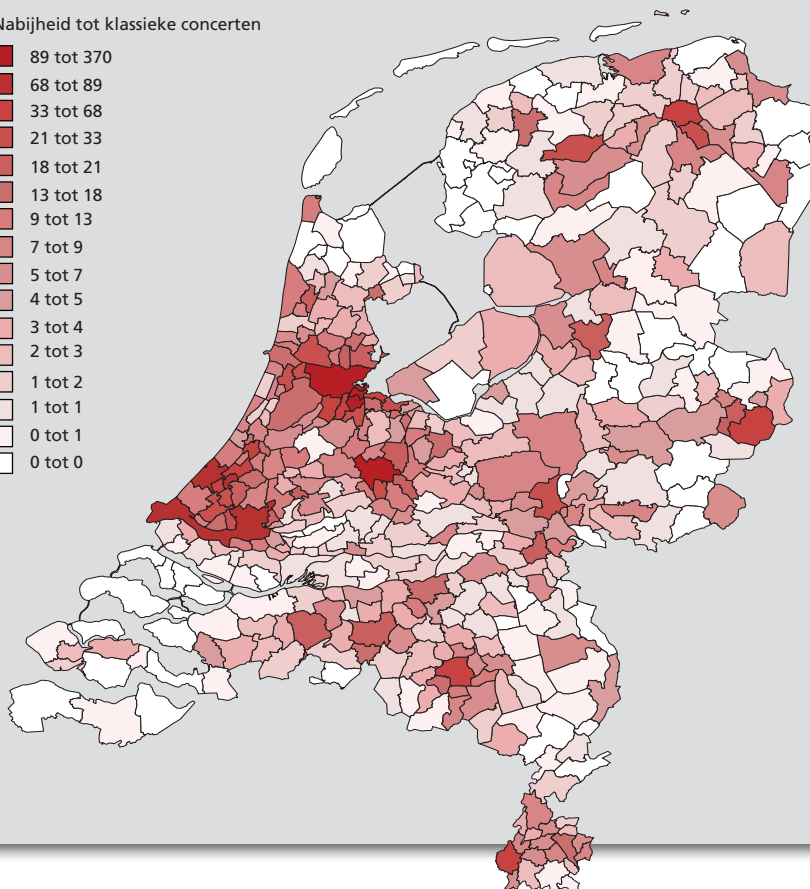
Nabijheid tot popconcerten



Bron: Atlas voor gemeenten

De stedelijke gemeenten in Nederland kennen een hoge nabijheid tot klassieke concerten – Amsterdam heeft hierbij de hoogste nabijheid

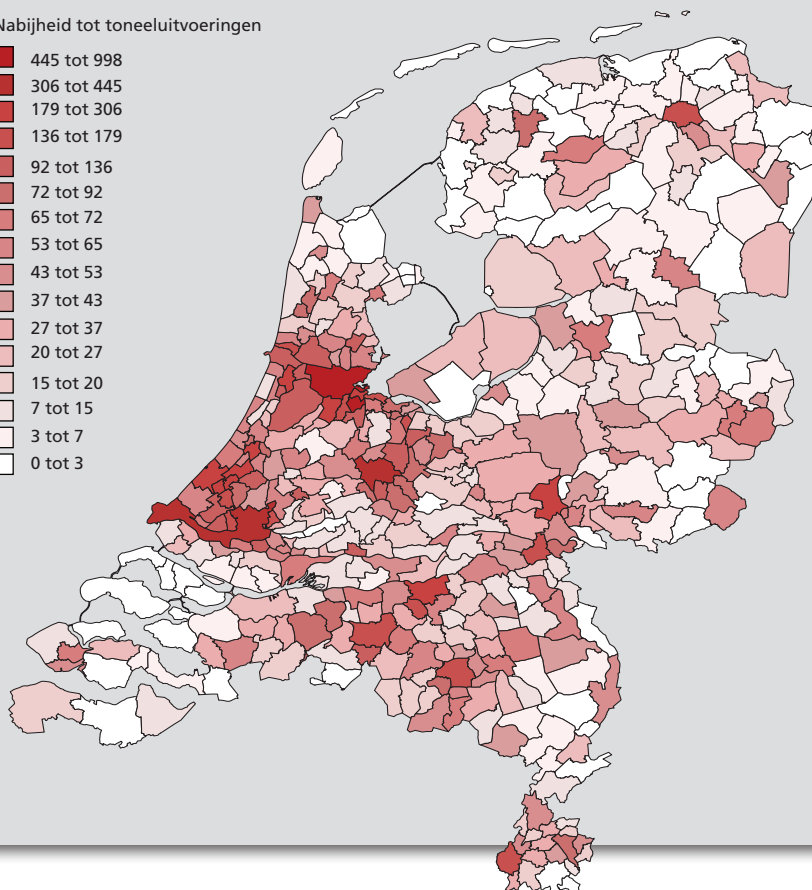
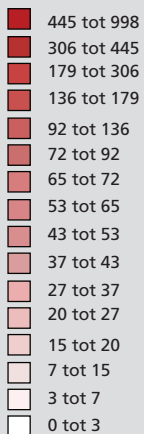
Nabijheid tot klassieke concerten



Bron: Atlas voor gemeenten

Amsterdam kent de grootste nabijheid tot toneelvoorstellingen

Nabijheid tot toneeluitvoeringen



Bron: Atlas voor gemeenten

9 Festivals

Optredens tijdens festivals en evenementen vormen naast 'vaste' podia een belangrijk onderdeel van podiumkunsten. Op basis van gegevens van Respons is ingeschat dat er in 2010 **467 podiumkunstfestivals** plaatsvonden die gezamenlijk **15 miljoen bezoekers** wisten te trekken. Dit is 23% van het totaal aantal evenementen en 11% van het totaal aantal evenementenbezoekers.

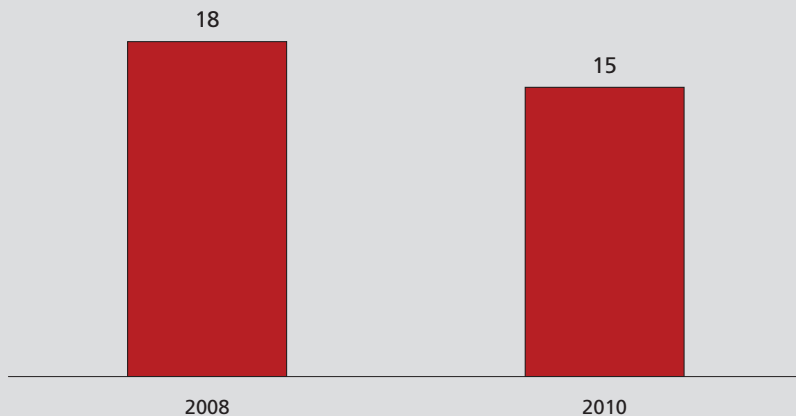
In 2010 waren er **minder festivals en bezoekers dan in 2008**. Toen waren er nog **513 festivals** die ruim **18 miljoen bezoekers** trokken. De impact van de economische recessie lijkt hiermee groter bij evenementen dan bij 'vaste' podia.

FIGUUR

9.1

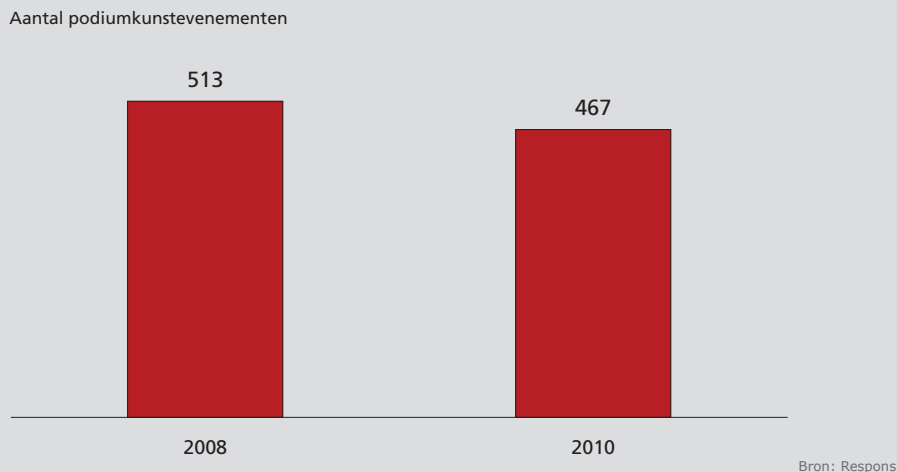
Het aantal bezoekers van podiumkunstevenementen is gedaald van 18 miljoen in 2008 tot 15 miljoen in 2010

Bezoekers podiumkunstevenementen in miljoenen



Bron: Respons

Het aantal podiumkunstevenementen is gedaald van 513 in 2008 tot 467 in 2010



Gegevens over festivals en evenementen en aantal bezoekers zijn relatief schaars. Respons verzamelt deze gegevens voor zoveel mogelijk festivals en evenementen waarbij minimaal 5.000 bezoekers aanwezig zijn. Dit betekent dat kleinere festivals en evenementen niet zijn meegenomen. Respons klassificeert evenementen en festivals op basis van het grootste deel van de activiteiten tijdens een evenement of festival. Een festival of evenement waar bijvoorbeeld naast podiumkunsten ook beeldende kunst een rol speelt, zal volledig bij podiumkunsten worden ingedeeld als dit het grootste deel van het programma inneemt. Ook festivals waarbij uitvoeringen plaatsvinden op vaste podia worden meegeteld. Dit betekent dat er mogelijk een dubbeltelling plaatsvindt met de bezoekers van podia uit hoofdstuk 7.

10 Podiumkunstenars

In 2009 waren er **17.000 professionele podiumkunstenars** actief in Nederland. Dit zijn personen die aangeven dat podiumkunstenaar hun beroep is¹. Met **0,2%** vormen podiumkunstenars een klein deel van de **totale werkzame beroepsbevolking**.

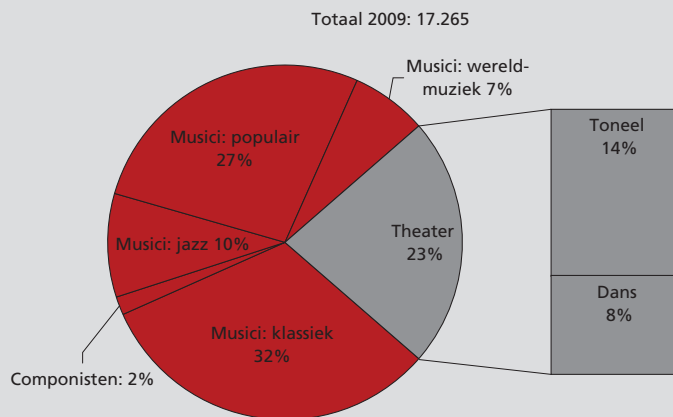
De meeste podiumkunstenars zijn actief in de muziek (ruim 13.000), de overige kunstenaars zijn actief op het gebied van theater. Binnen muziek vormen de klassieke musici, gevolgd door de popmusici, de grootste categorieën. Onder klassieke musici vallen ook musici en zangers op het gebied van opera en muziektheater.

1. Voor de definitie van 'professioneel podiumkunstenaar' is zowel gekeken naar 'harde' professionaliteitscriteria zoals opleiding en inkomen als naar 'zachtere' criteria zoals reputatie, frequentie van optredens, uitgave van cd's, prijzen, aandacht in de media e.d.

In 2009 waren er ruim 17.000 professionele podiumkunstenars in Nederland – 77% hiervan is actief in de muziek

Er zijn beperkt gegevens beschikbaar over het aantal professionele podiumkunstenars in Nederland. Op basis van de Enquête beroepsbevolking van het CBS wordt het aantal op ruim 17.000 geschat. Muziek Centrum Nederland en Theater Instituut Nederland komen gezamenlijk tot een vergelijkbare inschatting. De onderverdeling naar type podiumkunstenars in figuur 10.1 is gemaakt op basis van inschattingen van Muziek Centrum Nederland en Theater Instituut Nederland. Het CBS beschikt niet over data op dit niveau.

Professionele podiumkunstenars naar type muziek en type theater in 2009



Bron: CBS, MCN, TIN; bewerking Atlas voor gemeenten

**Podiumkunstenaars vormen 0,2% van de totale
werkzame beroepsbevolking en ruim 22% van het
totaal aantal professionele kunstenaars**

Indicator	2005	2009
Aantal professionele podium- kunstenaars – muziek	12.600	13.350
Aantal professionele podium- kunstenaars – theater	3.350	3.915
Aantal professionele podium- kunstenaars – totaal	15.950	17.265
Professionele podiumkunste- naars – percentage van totale aantal kunstenaars		22,5%
Professionele podiumkunste- naars – percentage van totale werkzame beroepsbevolking	0,23%	0,23%

Bron: CBS; MCN; TIN; bewerking Atlas voor gemeenten

11 Werkgelegenheid

De totale werkgelegenheid in de podiumkunsten bedroeg in 2010 **tussen 62.000 en 73.000 banen**, wat 0,8 tot 0,9% van de totale werkgelegenheid is. In 2000 bedroeg de werkgelegenheid nog ruim 42.000 personen wat een gemiddelde **jaarlijkse groei van 4 tot 5,6%** betekent. Naast de directe werkgelegenheid bij de beoefening van podiumkunsten wordt hier ook de ondersteunende werkgelegenheid toe gerekend, zoals het management van schouwburgen, horecapersoneel van theaters en makers van muziekinstrumenten.

De werkgelegenheid in de podiumkunsten is niet gelijk over Nederland verspreid. De Noordvleugel van de Randstad (Amsterdam, Utrecht en de omliggende gemeenten) kent een relatief hoog aandeel werkgelegenheid in de podiumkunsten.

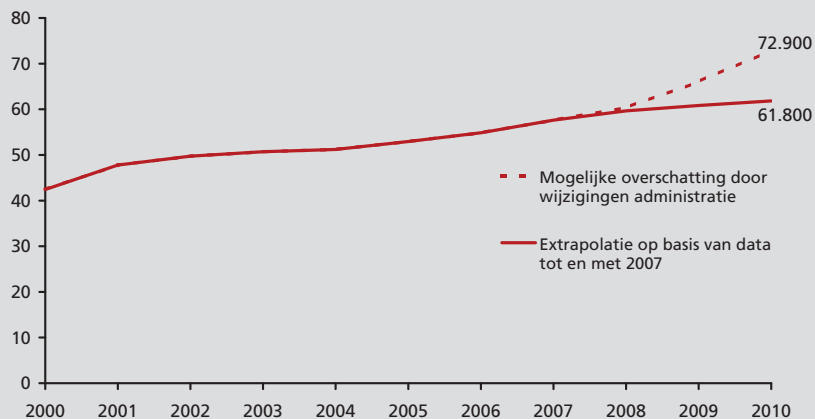
De werkgelegenheid in de podiumkunsten is opgesplitst in vier subsectoren:

- De directe beoefening van podiumkunsten. Behalve acteurs en musici zijn dit ook technisch medewerkers en het management van gezelschappen.
- De directe ondersteunende sectoren: theaters, schouwburgen, festivals en producers.
- De productie, handel en verkoop van beeld- en geluidsdragers.
- De productie, handel en verkoop van muziekinstrumenten.



Het aantal werkzame personen in de podiumkunstgerelateerde sectoren lag in 2010 tussen de 62.000 en 73.000

Werkgelegenheid in podiumkunstgerelateerde sectoren



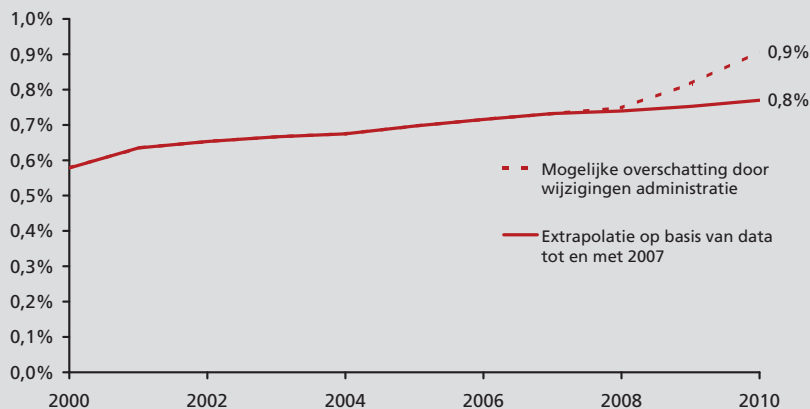
Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa

FIGUUR

11.2

De werkgelegenheid in de podiumkunstgerelateerde sectoren ligt tussen de 0,8 en 0,9% van de totale werkgelegenheid in 2010

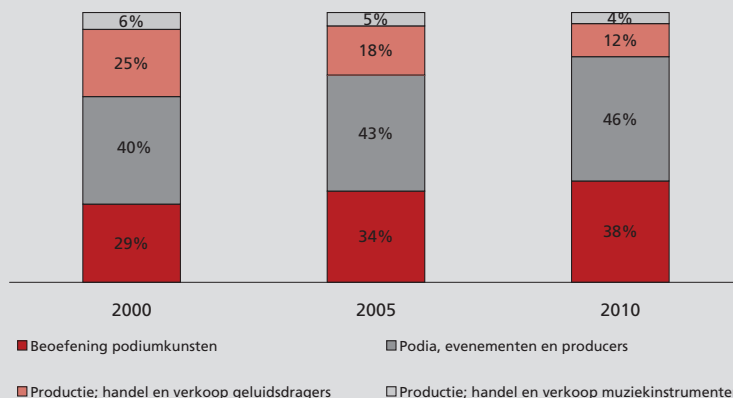
Werkgelegenheid in podiumkunstgerelateerde sectoren
als percentage totaal aantal werkzame personen



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa

Tussen 2000 en 2010 is het aandeel werkgelegenheid rond de productie, handel en verkoop van geluidsdragers sterk teruggelopen

Aandeel subsectoren in totale podiumkunstgerelateerde werkgelegenheid
(basis 2010 is geëxtrapoleerde data)



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa

Tussen 2000 en 2010 is de samenstelling van de werkgelegenheid sterk veranderd: de werkgelegenheid rond beeld- en geluidsdragers is teruggelo-

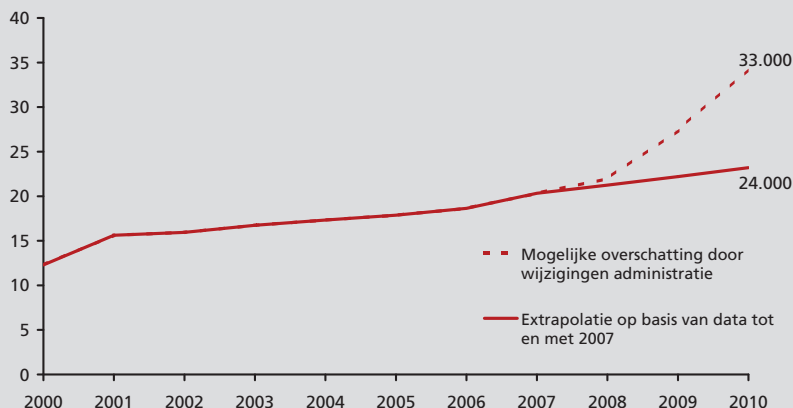
pen, terwijl die bij de directe beoefening en ondersteuning van podiumkunsten juist is toegenomen.

FIGUUR

11.4

De werkgelegenheid in de beoefening van podiumkunsten lag in 2010 tussen de 24.000 en 33.000 personen

Werkgelegenheid beoefening podiumkunsten



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa

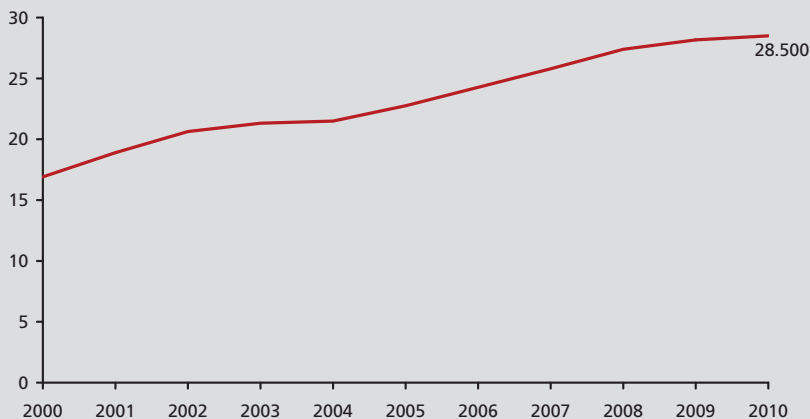
De *range* van 9.000 werkzame personen bij de directe beoefening van podiumkunsten is het gevolg van een verandering vanaf 2007 in de manier waarop werkzame personen in de podiumkunsten worden gemeten. Hierdoor ontstaat er een sterke groei

van het aantal geregistreerde werkzame personen waarbij een belangrijk deel waarschijnlijk vooral 'administratieve' groei zal zijn. Omdat het niet mogelijk is om de feitelijke groei en deze 'administratieve' groei van elkaar te scheiden is er een alternatieve schatting gemaakt.

Hierbij is de trend tussen 2001 en 2007 voor de jaren tot en met 2010 geëxtrapoléerd. Het gevolg hiervan is dat de werkgelegenheid in 2010 niet exact te meten is, maar wel binnen de bandbreedte van 24.000 tot 33.000 zal liggen.

De werkgelegenheid bij de dienstverlening voor de podiumkunsten is toegenomen tot bijna 29.000 in 2010

Werkgelegenheid bij podia, evenementen en producers



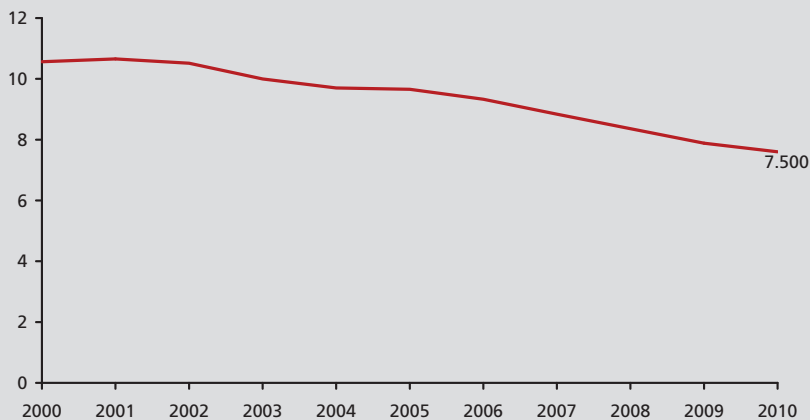
Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa

FIGUUR

11.6

De werkgelegenheid bij de productie, handel en verkoop van geluidsdragers daalt al jaren en bedraagt ruim 7.500 personen in 2010

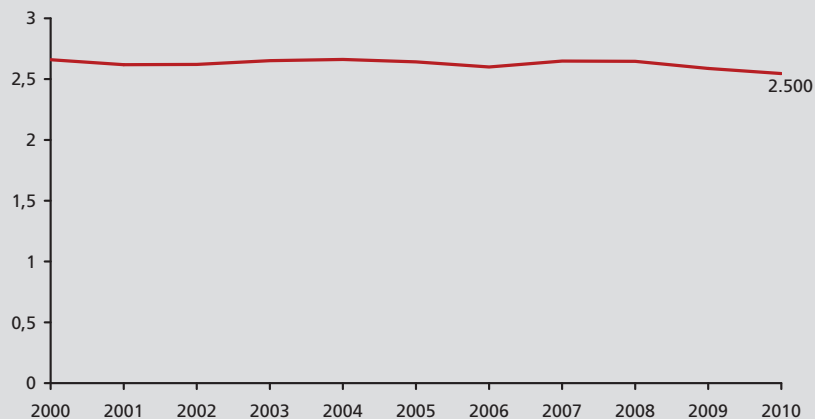
Werkgelegenheid productie, handel en verkoop van geluidsdragers



Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa

De werkgelegenheid in de productie, handel en verkoop van muziekinstrumenten is stabiel en bedraagt ruim 2.500 personen in 2010

Werkgelegenheid productie, handel en verkoop muziekinstrumenten

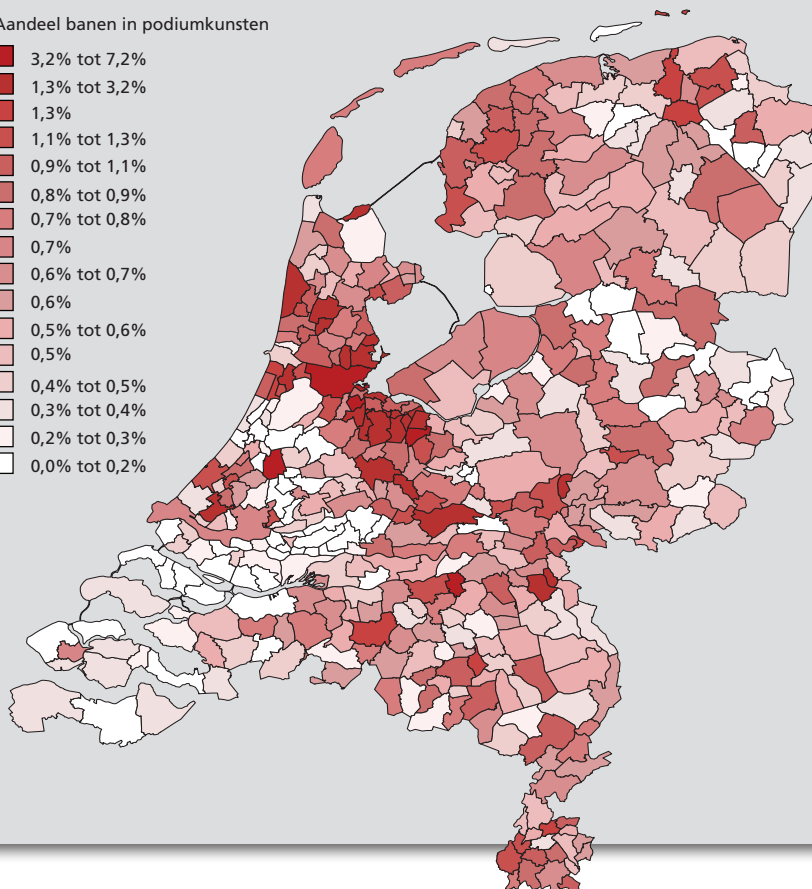
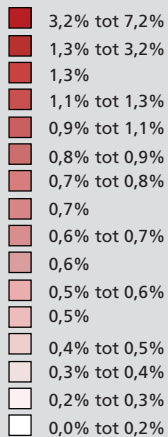


Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa



De aan de podiumkunsten gerelateerde werkgelegenheid is relatief hoog in de Noordvleugel van de Randstad

Aandeel banen in podiumkunsten



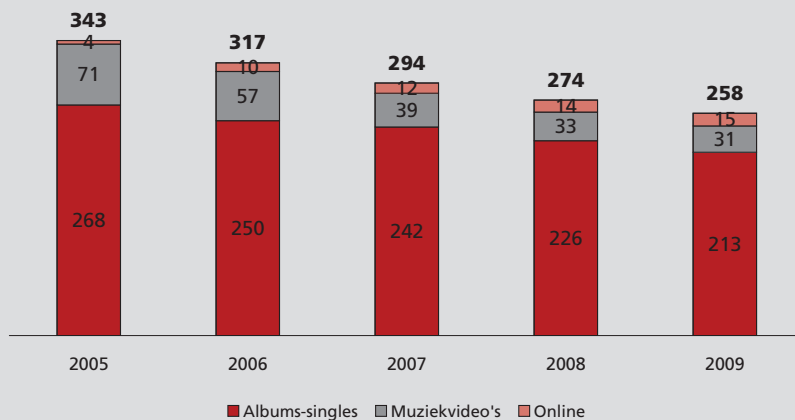
Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data Lisa

12 Verkoop dragers

De omzet uit de verkoop van beeld- en geluidsdragers bedroeg in 2009 € 258 miljoen. Hiervan kwam het grootste deel (€ 213 miljoen) uit de verkoop van singles en albums. Tussen 2005 en 2009 is de omzet sterk gedaald met gemiddeld 7% per jaar. De groei van online verkopen met gemiddeld 36% per jaar heeft de scherpe daling van de verkoop van cd's en dvd's niet kunnen compenseren. Deze groei neemt de afgelopen jaren bovendien af (+5% tussen 2008 en 2009 tegenover +135% tussen 2005 en 2006).

De omzet uit de verkoop van beeld- en geluidsdragers in Nederland daalt met 7% per jaar en bedroeg € 258 miljoen in 2009

Omzet verkoop beeld- en geluidsdragers in Nederland in miljoenen euro's



Bron: NVPI

13 Eigen inkomsten

De totale inkomsten van de podia in Nederland bedroegen in 2009 **€ 696 miljoen**. Tot de inkomsten worden zowel de eigen inkomsten (60%) als de overheidssubsidies (40%) gerekend.

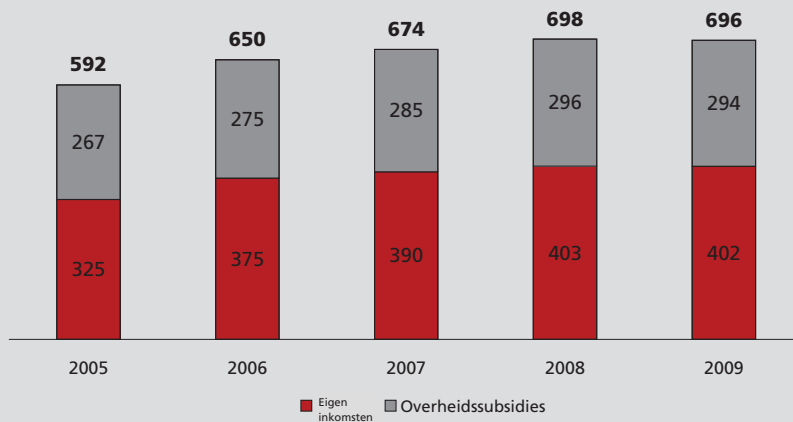
De **eigen inkomsten** bestaan uit de opbrengsten uit kaartverkoop, horeca en verhuur aan derden, en bedroegen in 2009 gezamenlijk ruim **€ 400 miljoen**. Verreweg het grootste deel daarvan komt voor rekening van schouwburgen en (grotere) theaters: **€ 316 miljoen**. De gezamenlijke poppodia in Nederland hadden in 2009 **€ 71 miljoen** aan eigen inkomsten. De overige **€ 15 miljoen** komt voor rekening van kleinschalige of tijdelijke podia. Hieronder vallen kleine podia voor oude, klassieke en hedendaags klassieke muziek, jazz en wereldmuziek.

Door de tijd is het aandeel **overheidssubsidies** relatief constant gebleven – in 2005 vormden overheidssubsidies 45% van de totale inkomsten; in 2009 was dit **42%**. Schouwburgen zijn voor hun inkomsten met 45% afhankelijker van overheidssubsidies dan poppodia, waar 25% van de inkomsten uit overheidssubsidies bestaan¹.

¹ Onder de overheidssubsidies vallen niet alleen de gemeentelijke subsidies, maar ook rechtstreekse subsidies van provincie en Rijk, en loonkostensubsidies.

De totale inkomsten van podia in Nederland stijgen gestaag en bedroegen in 2009 bijna € 700 miljoen

Inkomsten van podia in miljoenen euro's

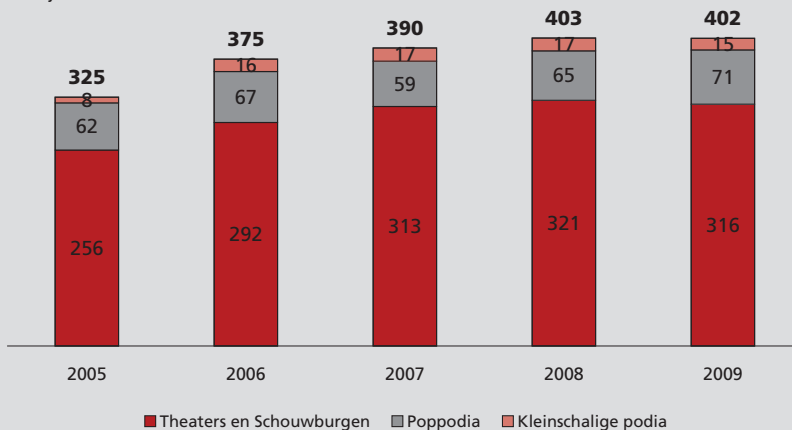


Bron: VNPF; VSCD; MCN; bewerking MCN; TIN en Atlas voor Gemeenten

FIGUUR 13.2

De eigen inkomsten bedroegen in 2009 € 402 miljoen waarvan het grootste deel voor rekening van theaters en schouwburgen kwam

Eigen inkomsten (excl. overheidssubsidies) per type podium
in miljoenen euro's



Bron: VNPF; VSCD; MCN; bewerking MCN; TIN en Atlas voor Gemeenten

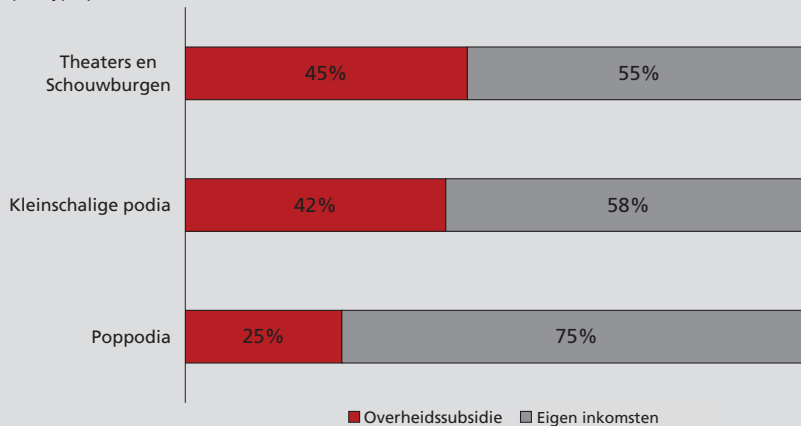
Deze cijfers hebben betrekking op alle podia waarbij deze inkomsten door VSCD, VNPF en Muziek Centrum Nederland (binnen de systemen TAS, PAS en BeAM) worden verzameld: schouwburgen, theaters, pop-podia en kleinschaligere podia.

Dit betekent dat podia in gebouwen die een andere hoofdfunctie hebben (zoals horecagelegenheden) hier niet in zijn meegenomen terwijl dit wel het geval was bij de figuren over het aantal uitvoeringen en bezoekers. De reden hiervoor is

dat het bij deze podia erg lastig is om de omzet en eventuele subsidies die samenhangen met optredens te scheiden van omzet die afkomstig is van reguliere activiteiten.

Het aandeel eigen inkomsten is met 75% het hoogst bij poppodia en met 55% het laagst bij theaters en schouwburgen

Aandeel overheidssubsidies en omzet in totale inkomsten -
per type podium



Bron: VNPF; VSCD; MCN; bewerking MCN; TIN en Atlas voor Gemeenten

14 Auteursrechten

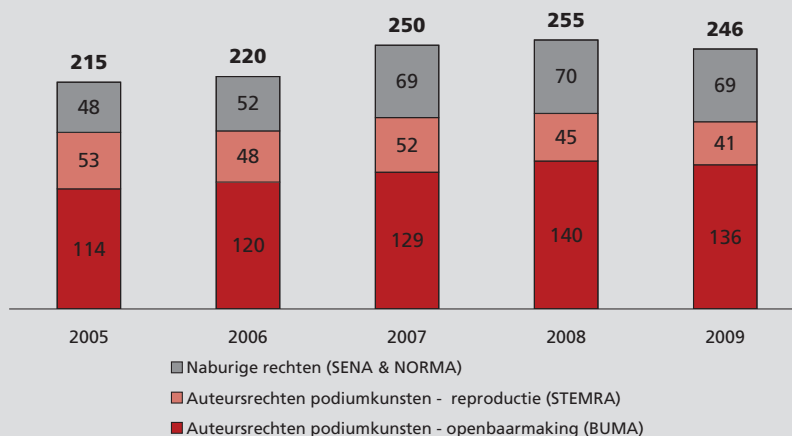
In 2009 is er Nederland voor **€ 246 miljoen** aan auteurs- en naburige rechten betaald. Het gaat hierbij om vergoedingen die betaald zijn aan Buma/Stemra, Sena, NORMA en Lira. Auteursrechten zijn de vergoedingen voor tekstdschrijvers en componisten. Naburige rechten zijn de rechten van uitvoerende kunstenaars of producenten om te beslissen over opname, vermenigvuldiging en uitzending van een uitvoering. Het grootste deel van de totale vergoedingen betrof auteursrechten: € 177 miljoen.

Van de € 246 miljoen opbrengsten is in 2009 **€ 236 miljoen** aan artiesten, componisten en tekstdschrijvers betaald – de zogenaamde **repartitie**. Hiervan ging ruim 30% naar in het buitenland vertegenwoordigde artiesten en

auteurs. Nederlandse componisten, tekstdschrijvers en
artiesten ontvingen gezamenlijk € 168 miljoen in 2009.

De totale omzet van auteurs- en naburige rechten voor podiumkunsten bedroeg in 2009 € 246 miljoen

Omzet auteurs- en naburige rechten in Nederland in miljoenen euro's



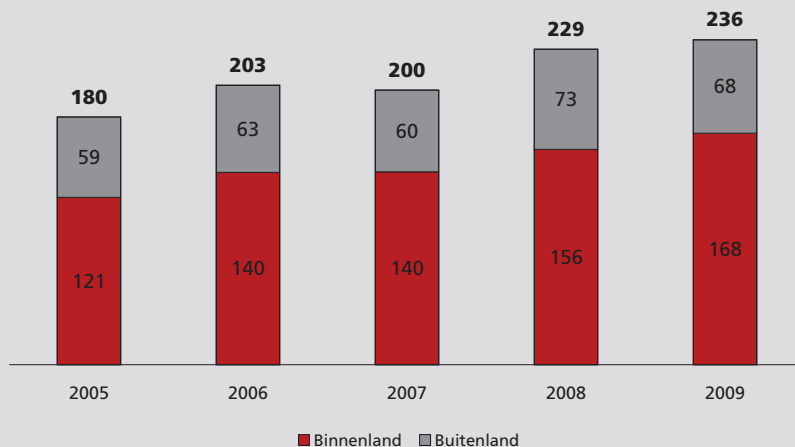
De omvang van de vergoedingen die betaald zijn aan Lira is vanwege de beperkte omvang niet zichtbaar in figuur 14.1.

Bron: Buma/Stemra, Sena, NORMA; bewerking MCN, TIN en Atlas voor gemeenten

FIGUUR
14.2

**In 2009 is € 236 miljoen aan repartitie uitbetaald –
ruim 30% was voor in het buitenland
vertegenwoordigde artiesten en auteurs**

Repartitie auteurs- en naburige rechten in miljoenen euro's



Bron: Buma/Stemra, Sena, NORMA; bewerking MCN, TIN en Atlas voor gemeenten

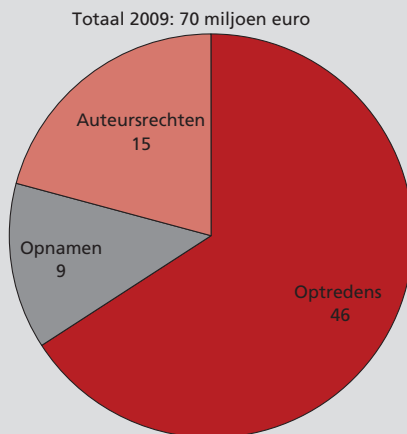
15 Export

De Nederlandse podiumkunsten worden ook geëxporteerd. De totale exportwaarde bedroeg **€ 70 miljoen** in 2009. Het grootste deel van de exportwaarde kwam voort uit buitenlandse optredens van Nederlandse artiesten: € 46 miljoen **(66%)**. Auteursrechten **(21%)** en export van opnamen **(13%)** vormen de overige categorieën.

Bijna **90%** van de exportwaarde van optredens komt voor rekening van **populaire muziek**, zoals dance. Klassieke muziek (5%), toneel (3%) en dans (2%) vormen een beperkt aandeel van de exportwaarde van optredens in het buitenland.

**De exportwaarde van de podiumkunsten bedroeg
€ 70 miljoen in 2009 – optredens vormden met
€ 46 miljoen het grootste deel**

Exportwaarde - toegevoegde waarde - podiumkunsten 2009
in miljoenen euro's



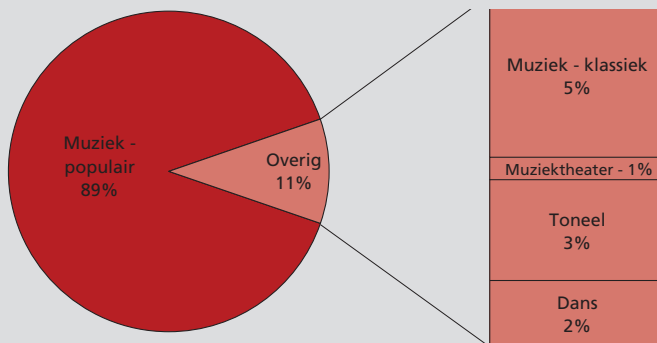
Bron: Perfect&More; Buma Cultuur; SICA; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

Populaire muziek is goed voor 90% van de exportwaarde op het gebied van optredens

Met de exportwaarde worden de opbrengsten van exploitatie van Nederlandse muziek in het buitenland na aftrek van gemaakte kosten (vooral relevant bij optredens), maar inclusief salarissen, winst en belastingen bedoeld.

Hiermee ligt de exportwaarde dus altijd onder de omzet. Voor auteursrechten kan worden aangenomen dat exportwaarde vrijwel gelijk zal zijn aan de omzet, terwijl dat voor optredens en export van opnamen niet zo is. Voor

optredens is de totale omzet op basis van optredens in het buitenland geschat op ongeveer € 82 miljoen. Van de export van opnamen zijn geen omzetcijfers bekend.



Bron: Buma/Stemra; SENA; NORMA; bewerking MCN; TIN en Atlas voor gemeenten

ESSAY



PODIUMPEILER

NAAR EEN MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN-BATENANALYSE VOOR DE PODIUMKUNSTEN

Door Gerard Marlet¹

Deze PODIUMPEILER bevat een schat aan informatie. Al bij de eerste plannen voor een monitor voor de podiumkunsten en de muziekindustrie ontstond het idee om de dataverzameling te ordenen naar het stramien van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Dat betekent dat gegevens zouden moeten worden verzameld over de input (Wat gaat er in?), output (Wat komt er uit?) en outcome (Wat levert het op?) van de podiumkunsten. Dat zou het op termijn mogelijk moeten maken om een analyse van alle maatschappelijke kosten en baten van de podiumkunsten te maken, en die jaarlijks te actualiseren.

Hoewel een groeimodel de bedoeling was, zijn in deze eerste editie van de PODIUMPEILER al vrijwel alle kernindicatoren opgenomen. Er

zijn zelfs zoveel gegevens boven tafel gekomen dat een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de podiumkunsten nu al mogelijk is. Zo is het voor het eerst mogelijk om een vrij compleet beeld te krijgen van de inspanningen die de maatschappij zich getroost om de podiumkunsten voort te brengen. En ook de baten van de podiumkunsten komen met deze PODIUMPEILER vrij volledig in beeld.

Aan mij de eer om me als eerste over die cijfers te mogen buigen, en daar berekeningen op los te laten. Wat kosten de podiumkunsten de belastingbetaler, en wat leveren ze maatschappelijk op? Het antwoord op die vraag is niet een eenvoudige optelling van de input-, output-, en outcome-gegevens die in deze PODIUMPEILER worden gepresenteerd. In een MKBA worden namelijk louter bedragen meegeteld die de nationale welvaart verhogen of verlagen. Dat betekent bijvoorbeeld dat subsidies en politie-inzet wel,

¹ Directeur van Atlas voor gemeenten, tevens verbonden aan de Utrecht School of Economics en de Rijksuniversiteit Groningen.

maar particuliere giften of vrijwilligerswerk niet tot de maatschappelijke kosten van de podiumkunsten mogen worden gerekend. En dat de bestedingen van buitenlandse bezoekers aan de podiumkunsten wel, maar die van binnenlandse bezoekers niet bij de maatschappelijke baten van de podiumkunsten horen.

De vraag die je je steeds moet stellen is of een bepaalde kosten- of opbrengstenpost er wel of niet zou zijn geweest als er geen podiumkunsten zouden zijn geweest. Voor binnenlandse bezoekers aan de podiumkunsten geldt dat die in dat geval iets anders zouden gaan doen, en daar hun geld zouden uitgeven. Per saldo maakt dat maatschappelijk niet uit. Voor buitenlandse bezoekers die speciaal naar ons land komen om het Concertgebouw te bezoeken ligt dat anders; die zouden niet zijn gekomen als er geen podiumkunsten zouden zijn geweest, en die zouden hun geld dan ook niet in Nederland hebben uitgegeven. Een vergelijkbare redenering gaat op voor de werkgelegenheid in de sector. Als er geen podiumkunsten zouden

zijn zouden die mensen wel ergens anders werk vinden, waardoor de werkgelegenheid in de podiumkunsten niet als een maatschappelijke baat van die sector mag worden gezien (en het verlies aan werkgelegenheid als gevolg van bezuinigingen niet als een maatschappelijke kostenpost).

De MKBA-systematiek komt voort uit de besluitvorming rond grote infrastructurele projecten. Maar steeds meer duikt de MKBA ook in het sociale domein op². Voor een MKBA in het sociale domein is een ruim welvaartsbegrip noodzakelijk. Niet alleen financiële gegevens spelen een rol, maar ook het genot dat mensen ontlenen aan bijvoorbeeld een bezoek aan de podiumkunsten telt dan mee in een analyse van maatschappelijke kosten en baten. De kunst van de MKBA in het sociale domein – en dus ook van een MKBA voor de podiumkunsten – is om schijnbaar niet-meetbare en monetariseerbare aspecten wél in geld uit te drukken.

² J. Poort, C. Koopmans, L. de Boer, V. Larsen, M. Lubbe, G. Marlet, C. van Woerkens, 2010: Kosten-batenanalyses voor BZK (SEO/LPBL/ Atlas voor gemeenten, Amsterdam/Utrecht).

WAT KOSTEN DE PODIUMKUNSTEN DE MAATSCHAPPIJ?

De MKBA begint eenvoudigweg met het optellen van de maatschappelijke kosten die gemoeid zijn bij het voortbrengen van de podiumkunsten in Nederland. Om de bijna 67.000 uitvoeringen op 999 podia in 2009 mogelijk te maken werd in dat jaar € 621 miljoen aan subsidies aan de podiumkunsten uitgekeerd. Dat was toen ongeveer een 0,2% van de totale overheidsuitgaven. Het grootste deel daarvan kwam van de gemeenten (52%), gevolgd door het Rijk (44%) en de provincies (4%). Ook indirect droeg de maatschappij bij aan de totstandkoming van de podiumkunsten, bijvoorbeeld via de WWIK (€ 9 miljoen in 2009) en via de inzet van politie bij festivals en culturele evenementen (€ 4 miljoen in 2009).

Daarnaast besteedde de overheid geld aan opleidingen in het kader van de podiumkunsten en ontvangen de podiumkunsten bijdragen in

geld en natura (vrijwilligers) van particulieren. Beide vallen echter niet onder de maatschappelijke kosten van de podiumkunsten. Kosten van opleidingen niet, omdat het hier niet gaat om onderwijs maar om podiumkunsten, en ook de baten van onderwijs niet worden meegeteld. Private inzet niet, omdat mensen dat werk vrijwillig doen, en daar dus minstens zoveel waarde aan hechten als het geld of de tijd die ze eraan spenderen.

Dat brengt de totale maatschappelijke kosten van de podiumkunsten in 2009 op € 634 miljoen. De vraag is hoe die maatschappelijke kosten zich verhouden tot de maatschappelijke baten.

WAT STAAT DAAR TEGENOVER?

De bereidheid om te betalen voor het bezoek aan podiumkunsten

De maatschappelijke waarde van de podiumkunsten begint bij de waarde die de bezoeker van die podiumkunsten aan dat bezoek ontleent. Mensen hebben het ervoor over om voor een optreden een kaartje te kopen, een reis af te leggen en een bepaalde tijd in het theater te verblijven. Die kosten voor reis en verblijf weerspiegelen echter maar een deel van de waarde die mensen aan de podiumkunsten toekennen. De meeste mensen hebben eigenlijk meer voor het bezoek aan een podium over dan het ze feitelijk kost. Het verschil is het zogenaamde consumentensurplus: het verschil tussen de prijs die mensen feitelijk betalen en de totale waarde die ze eraan hechten. Dat is de gebruikswaarde.

Voor de berekening van de gebruikswaarde van de podiumkunsten is uitgegaan van de 21,5 miljoen bezoekers die de podia volgens deze PODIUMPEILER in 2009 bezochten.

Uit de PODIUMPEILER blijkt ook dat die mensen gemiddeld € 15 voor een kaartje betalen. Daarnaast is ervan uitgegaan dat ze twee uur in het theater verblijven. Hiernaast zijn er de kosten voor het reizen naar het theater of podium. Dit maakt dat de totale gebruikswaarde bestaat uit de som van de reis- en verblijfskosten en de betaalde prijs van het toegangskaartje. Al deze onderdelen kunnen in geld worden uitgedrukt. Die totale gebruikswaarde wordt vervolgens weer opgeteld bij de overige in geld uitgedrukte maatschappelijke waarden van podiumkunsten, en vergeleken met de maatschappelijke kosten voor het voortbrengen van die podiumkunsten.

De kosten van reizen bestaan uit twee componenten: de reistijd zelf – waarin ook andere activiteiten hadden kunnen worden ondernomen – en de kosten van het gebruik van een vervoersmiddel. De globale inschatting is dat die bezoekers aan de podiumkunsten

gemiddeld vijftien kilometer reizen, en daarvoor gemiddeld een half uur nodig hebben¹.

De waardering voor reistijd in euro's is gebaseerd op cijfers van Rijkswaterstaat, en bedragen € 6,20 per uur voor reizen per auto en € 5,55 per uur voor reizen per OV. De reden dat reizen per OV goedkoper is, is dat ervan wordt uitgegaan dat de tijd in het openbaar vervoer nuttiger kan worden besteed dan in de auto. Voor de berekening is een gemiddelde tijdwaardering van € 6 per uur genomen.

Voor de kosten van reizen – het gebruik van een vervoersmiddel – per OV is uitgegaan van de staffel waarmee NS werkt, 12 cent per kilometer. Voor de auto is de fiscale aftrek van 19 cent per kilometer gebruikt. Bij vervoer per auto is bovendien uitgegaan van een gemiddelde bezetting van anderhalve persoon per auto.

¹ Gebaseerd op: C. Langeveld, 2011: Publiek reist beperkt naar de podiumkunsten, in: Economisch Statistische berichten, 96 (4609), p. 266-268. Een andere bron (TNS/Nipo, 2009) komt uit op gemiddeld 40 minuten reistijd en € 28 entreekosten. Dat zou de baten verhogen, maar die getallen zijn wel gebaseerd op een enquête en wijken relatief veel af van de waardes die zijn berekend in deze Podiumpeiler.

De gemiddelde kosten per kilometer voor een reis naar een podium per auto en OV komen dan op 12,5 cent. Hiernaast gaan er mensen per fiets of te voet waarbij de kosten van het vervoersmiddelgebruik nul zijn – deze mensen betalen immers niet voor het gebruik. Er wordt vanuit gegaan dat dit een kwart van alle bezoekers betreft. Voor die bezoekers blijven alleen de kosten voor een toegangskaartje en de reis- en verblijfstijd over.

De waarde van een uur in een theater verblijven wordt ingeschat op € 12,35. Dat is het gemiddelde uurloon van een Nederlander, en ligt hoger dan de waarde van een uur reistijd. De reden voor het verschil in grondslag tussen reis- en verblijfstijd is dat het bezoek aan een podium onverdeelde aandacht vraagt, terwijl de reis ook gebruikt wordt om te bellen, te lezen, te werken, etc.²

² Het gebruik van het gemiddelde uurloon is in twee opzichten een versimpeling. Enerzijds zou voor niet-werkenden, zoals gepensioneerden en kinderen uitgegaan moeten worden van een lager bedrag. Daar staat tegenover dat het podiumpubliek gemiddeld hoger opgeleid is dan de gemiddelde Nederlander, waardoor het uurloon juist hoger zou zijn dan het gemiddelde. Omdat het precieze aandeel niet-werkenden en hoger opgeleiden onder de bezoekers niet bekend zijn, is ervoor gekozen voor alle bezoekers te rekenen met het gemiddelde uurloon.

In totaal brengt dat de gemiddelde gegeneraliseerde reis- en verblijfskosten op € 43,41 per bezoek aan een podium. Dat bedrag bestaat uit € 1,41 aan reiskosten (gebruik van vervoersmiddel), € 3,00 aan kosten voor reistijd, € 24,00 aan kosten voor verblijfstijd, en € 15,00 entreeprijs. Bezoekers aan podia betalen dus bijna drie keer zoveel voor dat bezoek als de podia in hun kassa terugvinden. Maar de bereidheid om te betalen ligt nog hoger. Bestaande kengetallen gaan ervan uit dat het consumentensurplus (de hogere waarde die mensen aan dat bezoek hechten dan dat ze ervoor betalen) van een dergelijke tijdsbesteding gemiddeld op 25% van de totale gegeneraliseerde reis- en verblijfskosten ligt³.

Dat betekent dat bezoekers aan podia gemiddeld ruim € 54 over hebben voor zo'n bezoek. De vraag is welk deel van het consumentensurplus van € 11 per bezoek mag worden ingeboekt als welvaartswinst van de podia. Over het algemeen wordt ervan uitgegaan dat het consumentensurplus van een dergelijke tijdsbesteding 25% procent hoger ligt dan dat van een alternatieve tijdsbesteding⁴. Dat betekent dat van het consumentensurplus van € 11 per bezoek € 2,75 mag worden aangemerkt als welvaartswinst. Bij 21,5 miljoen bezoekers is de welvaartswinst van de podiumkunsten dan € 59 miljoen per jaar.⁵

³ J.N.T. Weda, I.J. Akker, J.P. Poort, C.C. Koopmans, 2009: MKBA Erfgoed en Locatie. Locatie-gerelateerde consumptie van cultureel erfgoed informatie (SEO, Amsterdam), p.26.

⁴ J.N.T. Weda, I.J. Akker, J.P. Poort, C.C. Koopmans, 2009: MKBA Erfgoed en Locatie. Locatie-gerelateerde consumptie van cultureel erfgoed informatie (SEO, Amsterdam), p.26.

⁵ Daar zou eigenlijk nog de maatschappelijke waarde van het illegaal downloaden en overig virtueel gebruik bij moeten worden opgeteld, maar daarover zijn vooralsnog geen cijfers bekend.

De bereidheid om te betalen voor het bestaan van podiumkunsten

Maar dat is niet alles. Ook de mogelijkheid om een podium te bezoeken, los van de vraag of dat bezoek ook echt plaatsvindt, heeft een waarde. Mensen die graag naar het theater gaan, zorgen dat ze in de buurt van een theater gaan wonen. Die mensen zijn bereid om een hogere prijs te betalen voor een woonlocatie in de buurt van zo'n theater.⁶ Op die manier uiten ze hun bereidheid om te betalen voor de aanwezigheid van uitvoeringen in de podiumkunsten. En langs die weg (via de grond- en huizenprijzen) is de waarde die mensen hechten aan het bestaan van de podiumkunsten te berekenen.

Die waarde van de podiumkunsten is al eerder berekend in onderzoek naar de aantrekkingskracht van steden,⁷ en in een recente studie van het Centraal Planbureau over de waarde van 'stad en land'.⁸ De waarde van de podiumkunsten

loopt tussen beide studies nogal uiteen. Op basis van de analyse met grondprijzen in 'stad en land' is het totale aanbod aan podiumkunsten in Nederland € 38 miljard waard. Op basis van het huizenprijsmodel in 'de aantrekkelijke stad' is dat € 14 miljard.⁹ Er is voor gekozen om voor de MKBA uit te gaan van de laagste waarde, mede omdat er discussie bestaat over de vraag of het effect van de hypotheekrenteaftrek op de huizenprijzen van die waarde moet worden afgetrokken. Dat brengt de totale waarde van het bestaan van de Nederlandse podiumkunsten op minstens € 14 miljard.

Deze € 14 miljard is de som van de waarde die mensen nu maar ook in de toekomst hechten aan het bestaan van het jaarlijkse aanbod aan podiumkunsten in Nederland. Om dit bedrag om te rekenen naar een waarde per jaar moet rekening worden gehouden met de termijn

⁶ G.A. Marlet, 2009: De aantrekkelijke stad (VOC Uitgevers Nijmegen).

⁷ Ibidem

⁸ H. de Groot, G. Marlet, C. Teulings, W. Vermeulen, 2010: Stad en land (Cpb, Den Haag).

⁹ Zie voor een vergelijking: G. Marlet, J. Poort, C. van Woerkens, 2011: De waarde van cultuur voor de stad, in: Atlas voor gemeenten 2011 (VOC Uitgevers, Nijmegen).

waarvoor deze jaarlijkse waarderingen zijn opgeteld, en het feit dat een waarde in de toekomst nu minder waard is. Op basis van een termijn van 30 jaar en een reële rente van 4% komt een totale waarde van € 14 miljard overeen met een welvaartswinst van ongeveer € 800 miljoen in 2009.

Het is de vraag of de volledige waarde die mensen aan het bestaan van de podiumkunsten hechten in die waarde zit. Het zou zo kunnen zijn dat

mensen waarde hechten aan dat bestaan, maar er geen gebruik van maken en er geen rekening mee houden in hun woongedrag. In dat geval zou deze berekening een onderschatting zijn. Overigens kan het berekende bedrag ook een onderschatting zijn omdat daarin de bereidheid om te betalen voor de nabijheid van podia voor huurders niet is meegenomen. Die waarde is waarschijnlijk lager dan de waarde die mensen met een koopwoning hechten aan de nabijheid van een podium, maar die waarde is niet nul.

Opbrengsten uit binnen- en buitenland

Daarnaast veroorzaken podiumkunsten nog positieve indirecte effecten, zowel economisch als sociaal. Nederlandse bands treden bijvoorbeeld op in het buitenland en verkopen er cd's en dvd's. De (winstmarge op die) export, alsmede de uit het buitenland ontvangen auteursrechten, vergroten de welvaart. De totale exportwaarde van de Nederlandse podiumkunsten bedroeg in 2009 € 70 miljoen, waarvan € 46 miljoen uit optredens in het buitenland, € 9 miljoen uit de verkoop van opnamen in het buitenland en € 15

miljoen aan opbrengsten uit auteursrechten uit het buitenland. Er wordt van uitgegaan dat die € 15 miljoen aan opbrengsten uit auteursrechten volledig als welvaartswinst mag worden ingeboekt. Van de rest van de exportwaarde (gemeten in toegevoegde waarde) wordt ervan uitgegaan dat 10% van de toegevoegde waarde winst is en (als producentensurplus) aan de Nederlandse welvaart mag worden toegerekend. Dat brengt de totale welvaartswinst als gevolg van de export van podiumkunsten op ruim € 20 miljoen.

Het producentensurplus van de totale binnenlandse omzet van de sector dient als welvaartswinst bij de maatschappelijke baten van de podiumkunsten te worden geteld. Het probleem is echter dat de totale omzet van de sector (nog) niet bekend is omdat er bij de beschikbare gegevens sprake is van dubbeltellingen waarvoor niet kan worden gecorrigeerd. Zo zit in de omzetcijfers van de verkoop van cd's ook (een deel) van de auteursrechtenvergoedingen. Als de omzetcijfers van cd-verkoop en auteursrechten dan bij elkaar zouden worden opgeteld, wordt de vergoeding voor auteursrechten deels dubbel meegenomen. Een zeer globale en zeer conservatieve schatting van de totale binnenlandse omzet van de sector (inkomsten podia, artiesten en de muziekindustrie) in 2009 is € 500 miljoen. Bij een winstmarge van 5% zou dat een bijdrage aan de welvaart (producentensurplus) betekenen van € 25 miljoen.

Daar komt nog een bedrag aan bestedingen bij van buitenlandse toeristen die bijvoorbeeld vanwege het Concertgebouw Nederland be-

zoeken. Volgens het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC) is het bezoek aan de Nederlandse podiumkunsten geen overheersende reden voor verblijfstoeristen om Nederland te bezoeken. Voor enkele podia in Amsterdam is de herkomst van bezoekers bekend. Ook daaruit blijkt dat het aandeel buitenlandse bezoekers erg laag is. Zelfs in het Concertgebouw komt gemiddeld maar 1,6% van de bezoekers uit het buitenland. Dat geldt ook voor de meeste andere grote podia in Amsterdam. Bij de kleine podia ligt dat percentage ver onder de 1%. Er wordt voor de berekeningen vanuit gegaan dat gemiddeld 1% van de bezoekers aan de Nederlandse podia uit het buitenland komt, ofwel circa 200.000 bezoekers per jaar.

Voor de Nederlandse musea is bekend dat ongeveer 15% van de buitenlandse bezoekers ook *om die reden* naar Nederland is gekomen, en dus weg was gebleven als er geen musea waren geweest.¹⁰ Als dat percentage ook voor

¹⁰ G. Marlet, J. Poort, C. van Woerkens, 2011: De schat van de stad. Welvaartseffecten van de Nederlandse musea (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

de podiumkunsten geldt zou dat betekenen dat Nederland jaarlijks 30.000 extra toeristen trekt als gevolg van de in Nederland aanwezige podia. Een verblijfstoerist besteedt gemiddeld € 490 per persoon, waarvan iets meer dan € 400 ten goede komt aan de Nederlandse economie en de rest aan bijvoorbeeld buitenlandse luchtvaartmaatschappijen. Maar ook die € 400 mag niet volledig als welvaartswinst worden ingeboekt. De inkoop van grondstoffen en de verdringing op de arbeidsmarkt en andere markten heeft tot gevolg dat het welvaartseffect van deze toeristische bestedingen maar een beperkt deel van de bestedingen is.

De welvaartseffecten die deze bestedingen voor Nederland opleveren bestaan uit de belastingopbrengsten (btw en accijnzen) en de overwinsten van hotels, restaurants, reisorganisaties en souvenirwinkels waar het bedrag wordt besteed. Uitgaande van een gemiddelde belastingopbrengst van 10% komt jaarlijks zo'n € 40 per verblijfstoerist terecht in de algemene middelen. Wordt daarnaast een bescheiden winst van 5% verondersteld

in de toeristische industrie, dan komt de totale welvaartswinst voor Nederland uit op zo'n € 60 per verblijfstoerist. Dat betekent dat de welvaartswinst van de podia als gevolg van extra toeristische bestedingen in 2009 uitkwam op minder dan € 2 miljoen.

Tot slot worden aan cultuur allerlei sociale waarden toegeschreven.¹¹ Zo zou muziek de leerprestaties bevorderen en zou deelname aan cultuur goed zijn voor de gezondheid en de leefbaarheid in de wijk. De bijdrage van de podiumkunsten aan het cultuuronderwijs is echter onbekend, net als het aandeel schoolklassen in het podiumbezoek. Ook het effect van de podiumkunsten op de leefbaarheid en de gezondheid zijn niet bekend. Daarom is de sociale waarde van de podiumkunsten hier nog niet berekend. Wellicht is dat op basis van de cijfers in de volgende editie van de PODIUMPEILER wel mogelijk.

¹¹ Zie voor een overzicht: FAQT, 2011: Intelligentie, geluk en gezondheid. Wat de wetenschap zegt over de effecten van kunst en cultuur.

EN WAT BETEKEN DAT ONDER DE STREEP?

De posten die hier wel konden worden berekend brengen de totale welvaartswinst van de Nederlandse podiumkunsten in 2009 al op ruim € 900 miljoen. Waarvan € 60 miljoen bestaat uit de extra waarde (het consumentensurplus) die de bezoekers van de podiumkunsten aan dat bezoek toekennen, € 800 miljoen uit de bereidheid van Nederlanders om te betalen voor het bestaan en in stand houden van het

totale aanbod aan podiumkunsten in ons land, en bijna € 50 miljoen aan economische baten (export, producentensurplus en bestedingen van toeristen). Tegenover die maatschappelijke baten stonden in 2009 ruim € 600 miljoen aan maatschappelijke kosten. De maatschappelijke baten van de podiumkunsten waren in 2009 dus in elk geval hoger dan de maatschappelijke kosten.



www.atlasvoorgemeenten.nl